

EGO

JUNI 1993

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

**In dit
nummer o.a.:**

● De plicht tot dienen afgeschaft? ● 'Schaakstuk' ● Legioen ● De stuitende aanpak van Ter Veld ● Vreemdelingenhaat ● The Nozems ● De stadionspeaker ● Mariniers en uitzending (2) ● Buddy DeFranco ● Oeroeg - Shakespeare van de Lage Landen ● Anders ● Feyenoord's ommekeer ● Popmuziek ● Boeken

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 6, juni 1993, 32e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk
Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Peter
Samwel, Jos Siersma, Frank Spoelstra,
Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van
Dam, Evert van Dijk, Gerard van
Erkelens, Cor Hoekstra (CORK),
Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef
Kessels, Willy Lohmann, Frits Maas,
Len Munnik, René Nauta, Marco van
Nek, Leonore van Opzeeland, Cor
Out, Tom Pauka, Freek Pol, Rien
Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten,
Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Jan
Stoof, Wessel Visser, Leon Wecke,
Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Redaktiesekretariaat:

Erika Krijt-Leyendekkers

Prepress/Lithografie/Druk:

Brouwer Offset Utrecht b.v.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van de
redactie of de dienst HGV.

Inhoud

'Schaakstuk'	2
Vreemdelingenhaat	3
The Nozems	6
Plicht tot dienen afgeschaft?	8
De stuitende aanpak van	
Ter Veld	11
Oeroeg	12
Kop in 't zand... (poster)	14
Legioen (Prikkel)	16
Popmuziek	17
Gedicht/Vragen staat vrij	18
Feyenoord's ommekeer	19
Mariniers en uitzending (2)	20
Anders/Puzzel	21
De stadionspeaker	22
Buddy DeFranco	24
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's voorpagina:

Gerard van Erkelens

'SCHAAKSTUK'

De laatste tijd vond politiek Den Haag regelmatig dat onze krijgsmacht meer manschappen dient in te zetten in het conflict in Midden-Europa. Het kan niet zo zijn dat Nederland jaarlijks 14 miljard aan defensie besteedt en dat er nu slechts vanaf de zijlijn meelevend wordt toegekeken. Er dient daadwerkelijke inzet geleverd te worden.

Al twee keer eerder heeft ons land luchtmachtondersteuning aan de VN aangeboden door F-16's beschikbaar te stellen, zowel in de Golfoorlog als bij de problemen rond de Koerden in Turkije. De goede bedoelingen stierven evenwel een zachte dood. Maar er deed zich - bij de handhaving van een vliegverbod boven Bosnië-Herzegovina - een nieuwe mogelijkheid voor en jawel, Nederland zag dit keer kans wel aan te haken. In die zin was het dus 'verheugend' dat we begin april vanaf de vliegbases Twenthe en Volkel een bijdrage van verschillende squadrons F-16's konden afvaardigen naar Villafranca in Italië.

De vliegbasis Volkel leverde 4 F-16's, hoofdzakelijk voor het uitvoeren van foto-verkenningssluchten boven Bosnië. Dit zou neer komen op daadwerkelijk gevaarlijke missies, omdat juist deze F-16's, in verband met hun taak, laagvliegen. Op Volkel werd aan 27 mensen aangezegd dat ze op 8 april jl. voor zes maanden uitgezonden zouden worden met deze missie. Het gaat hier om militairen die goed geoefend en toegerust, in veel gevallen zelfs graag, een bijdrage zouden gaan leveren aan het slepende conflict in voormalig Joegoslavië. Jaren van training en vorming zou voor het algemeen belang dienstbaar gemaakt kunnen worden, zo redeneren velen. Men kon iets gaan betekenen voor mensen en misschien zelfs voor vrede. Beroepsmatig gezien lag hier een uitdaging voor de 27.

Maar naast het algemeen belang dient zich echter ook altijd het persoonlijk belang aan. Dierbaren, ouders, vriendinnen, echtgenotes en eventuele kinderen worden direct geraakt door het vertrek van een militair naar een oorlogsgebied, ook al betreft het een vredesopdracht. Ouders ervaren de spanning omdat hun kind een wezenlijke en levensgevaarlijke taak op zich neemt. Partners worden geconfronteerd met een afwezigheid van zes maanden van betrokkene. En wat de emotionele gevolgen zijn voor eventuele kinderen, laat zich raden.

Ook de militair zelf wordt natuurlijk door gevoelens van gemis overvallen. Geen uitlaatklep meer nu men van huis gaat, een stuk leven dat niet samen kan worden be- en geleefd en geen geliefden om intimiteiten mee te kunnen delen. Het kan dus niet uitblijven dat het betrokken worden op deze manier zowel de dierbaren als de militairen zelf ingrijpend treft. Mensen die mensen zullen missen, omdat mensen zich voor het lot van andere mensen willen inzetten. En ook al wordt deze bijdrage enerzijds graag geleverd, anderzijds vraagt het altijd om een offer.

Op 8 april gingen zij dan, 27 man sterk. Uitgezwaaid, emoties, voorbereid en opgeladen, men was er klaar voor...

Na aankomst in Italië bleek al snel dat er voor ons kleine landje veel minder taak lag weggelegd dan men in een eerder stadium vanuit politiek Den Haag had verondersteld. En al leek het er dus op dat er 4 F-16's actief zouden gaan participeren, al snel werd duidelijk dat er eigenlijk voor deze afvaardiging helemaal geen taak was weggelegd...! Was de acceptatie van het onoverkomelijke, het onvermijdelijke ook bij de 27 betrokkenen en hun familie en vrienden ten aanzien van deze uitzending dan langzaam een feit geworden, vanaf dit moment werden al deze mensen opnieuw beproefd. Onzekerheid zal bij allen parten hebben gespeeld. Zowel de militair als het thuisfront werd emotioneel door elkaar geschud, omdat niet duidelijk was wat men zo ver van huis te zoeken had. Op 14 april werd besloten terug naar huis te vliegen: zes maanden werden zes dagen.

Opnieuw werden mensen geconfronteerd met een mengeling van gevoelens. De militair die zijn energie met betrekking tot zijn taak niet heeft kunnen ontladen, terwijl hij ook gevoelens van teleurstelling kent, omdat hij niet datgene voor de mensen heeft kunnen betekenen waar hij aanvankelijk voor ging. Ook blijdschap, nu men geheel onverwacht weer zo snel thuis is. Thuis worden mensen door het onderdeel gebeld. Men raakt opgewonden, omdat het allemaal zo snel voorbij is. Wel wordt er nog bij gezegd, dat het niet zeker is dat de uitzending hiermee ten einde komt en dat er dus een mogelijkheid bestaat dat de betrokken militair toch nog, tussentijds en opnieuw dus, van huis gaat voor een militaire taak.

Het lijkt allemaal nogal ondoordacht en onvoldoende overwogen. De politiek heeft een 'schaakstuk' richting het vijandelijke gebied geplaatst zonder dat van echte taken sprake was. Het gevolg was dat ze het stuk bij de volgende beurt weer terug moest halen naar de veilige zone, om van daaruit aan nieuwe plannen te kunnen gaan werken. Zo doe je dat met schaakstukken, maar ga je zo ook met mensen om?

Redactie

VREEMDELINGENHAAT

Wat is haat? Haat is een gevoel van diepe afkeer, met daarbij de begeerte om leed te doen. Haatdragend zijn betekent onverzoenlijk zijn.

Vreemdelingenhaat betekent een diepe afkeer van vreemdelingen die - als het even kan - ook in het gedrag tot uitdrukking komt.

Maar wat is een vreemdeling eigenlijk? Een vreemdeling is iemand die niet tot de Nederlandse groep behoort, een niet-Nederlander. Een vreemdeling maakt het mogelijk onszelf te herkennen, want zonder vreemdelingen zouden wij niet weten dat wijzelf o zo uniek, o zo goed en o zo doortastend zijn. Uit onderzoek blijkt dat wij Nederlanders, zoals elk ander volk, vreemdelingen, buitenlanders in veel mindere mate hoog achten dan ons zelf.

Zo bleek ooit uit onderzoek dat wij de Belgen in volgorde van belangrijkheid, genotziek, vrolijk, frivol en lui achten, terwijl wij Nederlanders van onszelf vinden dat wij, ook weer in volgorde van belangrijkheid vlijtig, betrouwbaar, energiek en nauwgezet zijn. Nog onlangs was een conclusie uit een onderzoek bij scholieren dat de Nederlandse jeugd de Duitsers als arrogante, op overheersen gerichte, van eigen dunk vervulde geldwolven zagen, ouderwets, ongemakkelijk in de omgang, niet gezellig en weinig tolerant, terwijl wij van onszelf vonden dat wij een volk zijn van nuchtere, gezellige en vriendelijke mensen, gemakkelijk in de omgang en met veel gevoel voor humor.

Dat vele gevoel voor humor blijkt overigens niet als we de inhoud van het vooroordeel ten aanzien van de buitenlanders taxeren: de buitenlander in Nederlandse ogen is immers iemand die onze uitkeringen in de wacht sleept, bejaarden van hun handtas berooft, onze banen en huizen inpikt, onwelriekende maaltijden bereidt en ook nog tot ons onbekende goden bidt. Natuurlijk heeft

niet iedere Nederlander een dergelijk vooroordeel, maar sinds de heren Peper en Kosto en Bolkenstein en Wöltgens en Kok en Rottenberg en Nordholt het taboe van een publieke gedachtenwisseling over buitenlanders doorbroken hebben, blijkt dat veel Nederlanders op verzoek wel willen antwoorden dat buitenlanders een probleem vormen. Sinds 1989 kantte de publieke opinie zich tegen een ongelijke behandeling van minderheden, maar sindsdien is er een kentering in gekomen, alhoewel nog steeds een grote meerderheid voor gelijke behandeling is. Maar op het gebied van burenerelaties toont zo'n 45% van de bevolking zich gereserveerd en 47% vindt dat er teveel buitenlanders zijn. In Nederland zijn inmiddels enkele honderden gevallen van geweld tegen buitenlanders geregistreerd, maar van een omvang als in Duitsland is geen sprake.

■ Kleine groep

Overigens, het gaat in Nederland - op kleine groepen na - niet om hard racisme, maar wel om een negatieve houding

met betrekking tot buitenlanders. De aanhang van hen die militant tegen buitenlanders willen optrekken wordt overschat. Zo bleken de vijf zetels voor de Centrum Democraten onlangs een vergissing bij het lezen van de resultaten van een opinieonderzoek.

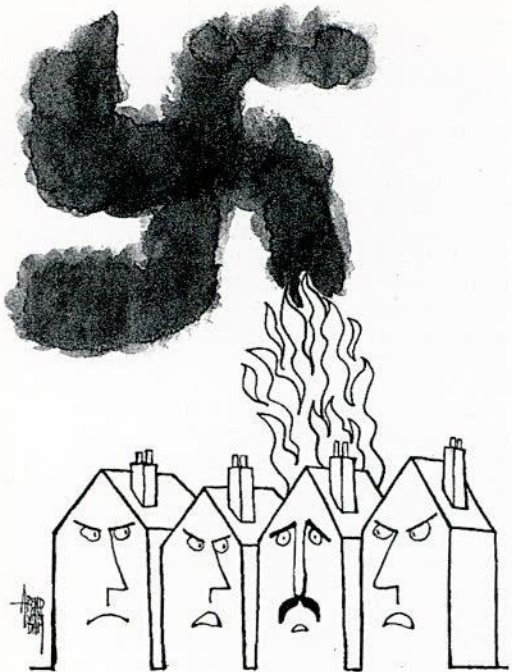
Hun aanhang is in verhouding tot de bevolking niet groot en daarbij komt nog dat die aanhang voor een belangrijk deel bestaat uit protesteers, mensen die de huidige overheid met hun beleid waarvoor steeds meer mensen aan de onderkant van de samenleving moeten inleveren, niet meer kunnen accepteren. Het gaat om mensen die geen ander alternatief zien dan een proteststem op Centrum Democraten. Natuurlijk zijn er ook rechtsradikalen, alhoewel in Nederland gelukkig schaars, die het overigens niet alleen op de buitenlanders begrepen hebben, maar op de hele gevestigde democratische maatschappij. De gepredikte en of in praktijk gebrachte vreemdelingenhaat is voor hen wellicht veel meer een strategie om hun aanhang te verkrijgen, terwijl het in feite om een poging gaat de democratie te molesteren. Hun doelen betreffen dan ook onder meer vakbonden, mensenrechtenorganisaties, feminisme, wereldwinkels, vredesbeweging, homo's en lesbiennes, werklozen, stakers, moderne kunstenaars, de milieubeweging, de pers die hen onvoldoende bedient etc.

De skinheads die soms tot de harde kern van het racisme behoren, bestaan deels uit jongeren, bijvoorbeeld in het voormalig Oostduitsland, die hun minderwaardigheidsgevoelens trachten te overschreeuwen en met name de vreemdelingen te lijf gaan omdat dat de groep is die zij nog onder zich situëren, waardoor zij althans aandacht krijgen die ze als individu met een uitzichtloze toekomst in de maatschappij niet hebben.

■ Niet overschatten

We moeten de omvang en de macht van de vreemdelingenhaters niet overschatten. We moeten ons realiseren dat hun daden soms in hoge mate de krant halen - waar ze ook op uit zijn - maar dat de tegenbeweging onvergelijkbaar sterker is. Ook in een land als Nederland is de bevolking, ondanks de genoemde reserve ten aanzien van de vreemdeling, niet van haat vervuld. Wel kun je zeggen dat men in toenemende mate op verzoek van de politiek in het aantal vreemdelingen een probleem ziet. De gewelddaden tegen vreemdelingen worden door een kleine groep gepleegd en door een verwaarloosbaar klein deel van de bevolking met instemming begroet. Dit alles neemt niet weg dat tegen hen die wel van vreemdelingenhaat getuigen, hard moet worden opgetreden en de sympathisanten nauwelijkt gevolgd moeten worden. Misschien is het beter voor de Nederlandse situatie niet te spreken van vreemdelingenhaat dan wel van een kennelijk groeiende tendens om buitenlanders te discrimineren en te diskwalificeren. Maar we moeten ervoor oppassen niet het beeld van vreemdelingenhaat op te roepen daar waar van haat in elk ge-

val voor praktisch de hele bevolking, thans geen sprake is.

Zoals gezegd is de tegenbeweging sterk, de Nederlandse overheid en de politieke partijen prediken geen haat, maar ze kunnen door hun handelen wel een bijdrage leveren tot meer vreemdelingen-discriminatie en een situatie die onder bepaalde omstandigheden vruchtbaar blijkt te zijn voor daadwerkelijk haat tegen buitenlanders.

■ Oorzaken

Als we spreken over oorzaken van vreemdelingenhaat en vreemdelingen-discriminatie dan is het goed een onderscheid te maken in primaire en secundaire oorzaken. Primaire oorzaken zijn die factoren die uiteindelijk tot een omstandigheid leiden waardoor een verandering in de houding van de bevolking ten aanzien van buitenlanders in negatieve richting mogelijk en soms onvermijdelijk wordt.

Die primaire oorzaken moeten niet worden gezocht in de agressieve natuur van de mens. Want de vraag is of de mens wel een agressieve natuur heeft. Sommige wetenschappers menen dat de mens net als eenden en ganzen onder bepaalde omstandigheden per definitie andere soortgenoten vijandig moet bejegenen. Maar zulks mag voor eenden en ganzen gelden, niet voor mensen. Er zijn samenlevingen bekend waarin mensen zonder enig onderling geweld, diefstal of andere narigheid hun bestaan hadden ingericht. Als de mensen instinctmatig, van nature en spontaan andere mensen zouden haten, dan zouden vreedzame samenlevingen niet mogelijk zijn. Van veel meer waarde voor een verklaring van racisme - de neiging zichzelf superieur en de ander inferieur te vinden op grond waarvan het recht zou bestaan de minderwaardige te vernietigen - en van vreemdelingenhaat is, dat mensen in een toestand van onvrede geraken als gevolg van het feit dat zij niet kunnen krijgen datgene waarop zij wel recht menen te hebben, met als gevolg frustratie.

■ Frustratie

Frustratie van collectieve aard als gevolg van economische ontwikkelingen impliceert dat hele volksstammen in een toestand van boosheid, angst, onzekerheid en machteloosheid geraken. Die toestand is moeilijk te handhaven en zoekt een uitweg. En als de echte oorzaken van het aangerichte onheil moeilijk te vinden zijn of onaantastbaar of te ingewikkeld, dan zal steeds een zondebok uitkomst bieden. En voor veel Nederlanders geldt dat zij in toenemende mate gefrustreerd raken. Ook voor hen is er steeds meer werkloosheid, aantasting van de sociale zekerheid, minstens het beeld van steeds meer criminaliteit en dit alles als gevolg van ontwikkelingen in onze zo zeer geprezen kapitalistische economie, waar het vrije marktmechanisme nu eenmaal op zijn tijd voor grote dan wel zeer grote problemen zorgt. En die problemen zijn met name gereserveerd voor de meest kwetsbaren, voor de mensen die toch al de laatste jaren steeds meer in hun inkomen erop achteruit gaan. Konden zij vroeger zich nog in strijd bare politieke partijen en vakbewegingen organiseren, zulks blijkt nu niet meer mogelijk. Grote politieke partijen als de Partij van de Arbeid, eenmaal in de regering zittend en daarmee geen oppositiepartij meer, hebben de gedachte van solidariteit met de meest kwetsbaren verlaten en belijden ook de ideologie van de individuele vrijheid, het vrije marktmechanisme. Waar moeten al die ontevreden met hun frustratie naar toe? De traditionele politieke partijen zijn voorts ook nog in toenemende mate in zichzelf gekeerd, zijn doende met hun eigen overleven en hun eigen navel, met hun verkiezingslot en niet met de mensen die de klappen krijgen.

Gevolg is dat men zich niet van de ware oorzaken van de problematiek bewust wordt, maar dat de gemakkelijkste weg wordt gevolgd en dat is de onvrede kanaliseren in de richting van een zondebok en die zondebok is de buitenlander, de vreemdeling, de asielzoeker. Die ontwikkeling wordt versterkt doordat de overheid niet corrigerend optreedt, maar zelfs stimulerend in die zin dat ze - misschien wel goed bedoeld - door tal van maatregelen problemen met betrekking tot vreemdelingen opblaast tot afmetingen waar niemand meer omheen kan.

■ Illegalen

Men herinnere zich de kwestie van de illegalen. Natuurlijk dient ook het illegalenprobleem aangepakt. Maar daarbij dienen een paar dingen niet te worden vergeten. Ten eerste: het betreft zo'n geschatte 120.000 mensen op een bevolking van 15 miljoen. Ten tweede: het betreft mensen die deels goed functioneren in de Nederlandse economie. Ten derde zijn zij op geen enkele wijze een ernstige bedreiging voor onze samenleving en uiteraard al helemaal niet voor onze economie. Zou er iets op tegen zijn de illegalen die in Nederland al geruime tijd werken - bijvoorbeeld als schoonmaker bij het Ministerie van Justitie - te legali-

seren en tegelijk ervoor te zorgen dat die zo gevreesde zuigkracht op nieuwe illegalen toch minder werkzaam zal zijn? En gelukkig voor degenen die dat nog niet weten: ook illegalen zijn géén misdadigers maar mensen die buiten hun schuld en veelal als gevolg van de door ons gedomineerde wereldeconomie geen kans op een menswaardig bestaan elders hebben.

Maar misschien is het legaliseren van deze mensen strijdig met de hoge waarden van christendom, socialisme, humanisme en tolerantie waarvan Nederlanders zelf vaak zo hoog opgeven.

Overigens, zouden onze politici zich toch maar niet beter wijden aan de 656 belangrijker zaken voor de Nederlandse natie dan ons de ondiens te bewijzen van een richtinggever in de richting van discriminatie en vervolging van zondebokken. Het opkloppen van één probleem onttrekt vele andere problemen aan het publieke oog, of was dat misschien toch ook de bedoeling? Ook de overheid heeft en de politieke partijen hebben hun nut van een opgeklapt beeld van de problematiek die met vreemdelingen nu eenmaal gegeven is. Een van de functies van dat beeld is dat het de aandacht van andere zaken afleidt, met name van een beleid dat bepaald niet in alle opzichten als geniaal en eerlijk kan worden geëtiketteerd, zoals AOW-ers, bijstandtrekkers en jongeren u kunnen uitleggen.

■ Stigmatisering

Het feit dat bepaalde vooroordelen belangrijke functies vervullen, draagt uiteraard ook bij tot het in stand houden en soms het versterken van die vooroordelen. Zo kan het vooroordeel van de vreemdeling als crimineel helpen bij het rechtvaardigen van een beleid dat gericht is op beperking van de toelating van vreemdelingen: het zijn immers potentiële criminelen, zegt men. Dit hoeft nog niet eens bewust gedaan te worden, maar wie herinnert zich niet de Amsterdamse politie die trots aankondigde een geweldige drugsbende te hebben opgerold, die door illegale Ghanezen werd onderhouden. Daarbij werd en passant megedeeld dat alleen al in Amsterdam zo'n 10.000 illegale Ghanezen zouden huizen, hetgeen onlangs door een rechtbank als volstrekt onjuiste berichtgeving van de politie werd gekenschetst. Van belang bij dat hele proces van stigmatisering is, naast de rol van personen zoals Kosto en Bolkenstein en anderen die ik noemde, de rol van politieke partijen, vakbeweging en kerken.

Als die maatschappelijk machtige organen geheel of gedeeltelijk hun mond houden, dan wordt daarmee in feite een bijdrage aan het hele proces van verdachtmaking en criminalisering gegeven. Een eenvoudige inhoudsanalyse van berichten laat zien dat steeds meer vreemdelingen, buitenlanders en met name asielzoekers in de media komen in relatie met kwalijke zaken, misdaad en fraude, waardoor bij het publiek automatisch de associatie tot stand komt van

vreemdeling en asielzoeker met dergelijke negatieve praktijken. En als er dan ook nog een politieke groepering is als de Centrum Democraten, die met verduistering van veel kwalijke ondemocratische doeleinden, de vreemdelingen als 'het probleem' en de oorzaak van alle narisigheid presenteren, dan moge duidelijk zijn dat een aantal mensen inmiddels weten waar ze hun proteststem kwijt kunnen.

■ Etnocentrisme

Overigens ook zonder economische crises is er altijd een reden om vreemdelingen in een negatief daglicht te beschouwen. Het etnocentrisme, het overdreven belang hechten aan de eigen groep, zoals bij het soort nationalisme dat ook in Joegoslavië en Armenië haar misdadige uitwerking heeft, leidt ertoe dat de ander als minderwaardig en in bepaalde gevallen zelfs als niet-menselijk, als ongedierte wordt gezien. De ander, de vreemde wordt gedehumaniseerd, van haar of zijn menselijke hoedanigheid ontdaan, en is dan een ding dat je naar believen kunt beschadigen dan wel vernietigen. In veel talen is het woord vreemdeling dan ook identiek met barbaar, met gevaar hetwelk men door vriendelijk te zijn kan bezweren of door vernietiging uit de wereld kan helpen. Ook in Nederland met een beminlijk liberaal nationalisme geldt dat ook hier een, zij het niet al te vruchtbare, bodem voor vreemdelingendiscriminatie en erger aanwezig is. Onze geschiedenis van een land als toevluchtsoord voor vreemdelingen heeft eeuwenlang overigens ook laten zien dat andere krachten bepaalde negatieve kanten van het nationalisme kunnen opheffen.

Een factor van belang bij het ontstaan van vooroordelen is de mate van kennis waarover de mensen beschikken. Hoe minder kennis men van een ander volk heeft, hoe gemakkelijker het is voor anderen daarover misinformatie geaccepteerd te krijgen. Het vreemdelingenprobleem is lange tijd geen onderwerp van gesprek geweest in Nederland, er rustte een taboe op. Dat taboe is onder meer

door de eerder door mij genoemde bijdragen van diverse heren doorbroken. Daarmee zou dus de weg geëffend zijn om objectieve en juiste informatie te verspreiden. Het openen van die mogelijkheid is een verdienste van die politici, maar helaas hebben zij het opheffen van het taboe gebruikt om een in negatieve zin vertekend, onvolledig en deels zelfs fantasiebeeld van de werkelijkheid te geven. Het gevolg was toch een deels aanwijsbare marginalisering, criminalisering en islamitisering van minderheden. Natuurlijk is het waar dat voor veel minderheden geldt dat hun jongeren onvermijdelijk in een veel hoger percentage werkloos zijn dan de Nederlandse jeugd. En mede als gevolg daarvan een hoger percentage voor bepaalde vormen van criminaliteit op hen van toepassing is.

En dat moslims steeds meer moskeeën bouwen en Nederlanders steeds meer kerken afbreken is ook juist, maar nog geen reden bijna iedere vreemdeling een moslim te noemen en het moslim zijn met fundamentalisme gelijk te stellen en vervolgens onder fundamentalisme te verstaan die praktijken die ook voor onze moslims uitzonderingen of uitwassen zijn.

■ Groepsgedrag

De groepen die zich meer militant tegen vreemdelingen keren hebben te maken met wetmatigheden die alle groepen eigen zijn. Hoe meer die groep van de buitenwereld is afgesloten, en dat zijn met name racistische groeperingen of centrum-democraten (die nog geen hotel kunnen huren om hun vergaderingen te houden), des te meer zullen zij tot een versimpelen van de problematiek geraken, onverdraagzaam worden - ook met betrekking tot de eigen groepsleden - en de wereld uitsluitend op grond van hun steeds enger wordende normen en waarden beoordelen. Hierdoor raken ze als vanzelf verder geïsoleerd en worden door de maatschappij niet serieus genomen en slechts op basis van democratische beginselen niet verboden. Gaan de militante delen van zo'n groep tot actie over, dan gebeurt datgene wat in elke

groep plaats vindt - men vergelijkte voetbalfans of geheel van hun gelijk vervulde groepen demonstranten - dan valt de individuele verantwoordelijkheid weg in de groep, er komt een soort gedragsbesmetting waarbij het gedrag van anderen aanstekelijk werkt en voorts ontstaat een sterke neiging om de leider te volgen. Deze wetmatigheden zijn met name verantwoordelijk voor moord en brandstichting, overigens niet alleen tegen vreemdelingen, maar in oorlogssituaties tegen de vermeende tegenstanders, zoals het misdadig gedrag van Nederlanders in het toenmalige Indië, Amerikanen in Vietnam en Serven en Kroaten en Moslims in ex-Joegoslavië laten zien. Gelukkig zijn we in Nederland voor dit soort groepsuitingen praktisch gespaard gebleven.

■ Wat te doen?

Wat moeten we doen? Het meest fundamentele dat gedaan moet worden om de vreemdelingenhaat en/of discriminatie tegen te gaan is ervoor te zorgen dat de maatschappij zodanig hervormd wordt dat er voor collectieve frustraties geen aanleiding meer zal zijn. Maar dat betekent dat we het kapitalistische systeem minder kapitalistisch moeten maken en de vrije marktmechanismen minder vrij. Zulks is maar zeer ten dele mogelijk, tenzij we een goed en verwezenlijkbaar alternatief hebben voor ons huidige systeem dat bijna overal ter wereld in praktijk wordt gebracht.

We zullen meer en objectiever voorlichting moeten geven over vreemdelingen en over de situaties en ontwikkelingen die ertoe leiden dat mensen andere mensen tot zondebok van hun problemen maken. We zullen in nationaal en internationaal kader de pogingen moeten versterken om elders in de wereld de economische omstandigheden te verbeteren. Want naast politieke problemen zijn het toch vooral de economische omstandigheden die mensen doen besluiten hun eigen land te verlaten. Wij zullen volledig moeten erkennen dat Nederland een immigratieland is en dat we allang een multiculturele samenleving hebben en dat we dat met het steeds kleiner worden van de wereld ook in toenemende mate verder zullen worden. We zullen op scholen en via kerken en vakbeweging, door middel van massamedia en anderszins moeten werken aan het ontstaan van een mondiaal bewustzijn en aan een ons verantwoordelijk weten voor problemen die op het eerste gezicht ons niet aangaan, maar die wel degelijk verband houden met een wereld-economie en een wereldpolitiek die onze welvaart produceert deels ten koste van het welzijn van hele volkeren elders. In een land waar men de mond vol heeft van wereldvrede, internationale rechtsorde en mensenrechten zou men vreemdelingen niet primair als een probleem moeten ervaren, maar als een feitelijke en potentiële bijdrage in de oplossing van een probleem dat wij met onze eigen economie mede zelf hebben vervaardigd.

Leon Wecke

the NOZEMS

zetten hun evolutie met derde cd voort

De gitaarband The Nozems uit het Brabantse Hedel gaat rustig z'n eigen gang. Zonder zich druk te maken om beroemdheid maakt het viertal de muziek die ze zelf het lekkerst vinden klinken, met een grondige hekel aan herhaling. Hun muziek is moeilijk in te delen en hoewel ze er zelf best een naam voor zouden kunnen verzinnen, doen ze dat niet. "Wat zijn die termen nou?", vraagt drummer/zanger en songschrijver Mario Fraaye zich af. "Die worden verzonnen om iets te kunnen verkopen."

De biografie van hun platenmaatschappij noemt het debuut *Hanging Around* 'voortgalloperende punkpop', terwijl de opvolger *Lovely Sort Of Danger*, met de bijna hits *Mary-Anne* en *Shape Of Things To Come*, The Nozems in de regionen der harde en melodieuze gitaar-rockbands plaatste. En over de nieuwe cd *Zen & The Art Of Bonk!* wordt vermeld dat het gitaarpoprock op z'n best is.

■ Filosofietje

Mario Fraaye en bassist Corné van Os filosoferen een beetje over hun eigen muziekstijl:

Mario: "Ik noem het gewoon popmuziek."

Corné: "Maar dat is wel erg algemeen. Luv is ook popmuziek."

Mario: "Ach, die termen worden toch alleen verzonnen om iets te kunnen verkopen."

Corné: "Net zoals die jongens die drie jaar geleden *grunge* maakten, die wisten ook niet hoe dat heette. Er wordt gewoon een naam voor verzonnen. En bo-

vendien hebben wij toch ook wel een beetje een eigen geluid."

Mario: "De mensen zullen het geen hoesse noemen."

Corné: "Het is wel een beetje alternatief. We maken in ieder geval geen mainstreamrock."

Mario: "Het is maar net waar je bij wilt horen. Als wij zeggen dat we hardrock zijn, dan zijn we hardrock."

Corné: "Maar dat zijn we niet."

Mario: "Voor jou misschien niet, maar als er volgende week een recensent komt die een optreden recenseert voor Metal Hammer, dan vindt hij misschien wel dat we leuke hardrock maken. En als je de week daarna in Popfoto staat, dan is het misschien wel leuke popmuziek."

Corné: "Het is muziek. Met gitaren en hier en daar een snufje psychedelica."

■ Toegankelijk

Het duo lijkt er niet uit te komen. De andere twee bandleiden, gitarist/zanger Hugo Lans en gitarist Helke van den Oord hebben de kleedkamer van de Bossche Concertzaal Willem II tijdens de

discussie verlaten. Op naar een warme maaltijd. Mario en Corné krijgen er echter geen genoeg van en gaan nog een tijdje door. Af en toe onderbroken door een vraag, maar meestal in dialoogvorm. Een visie op hun eigen band en hun plaats in de Nederlandse popscene.

Julie hebben weten te voorkomen dat de nieuwe plaat een herhalingsoefening is geworden en zijn er tegelijkertijd in geslaagd om het typische Nozems-geluid te behouden.

Mario: "Ik denk dat het nu meer op de jaren zeventig gebaseerd is, terwijl de vorige twee platen meer een jaren zestig-fundament hadden."

Corné: "Als we ons hadden willen herhalen, dan hadden we wel een tweede *Lovely Sort Of Danger* gemaakt. Met van die punky-poppy nummertjes zoals *Could You Believe*. Snel uptempo-werk met een leuk melodietje, zoals we dat op de nieuwe plaat bewust niet hebben gedaan."

Toch zijn de verschillen niet levensgroot, zoals Corné even later zelf ook toegeeft. De leuke melodietjes, en *catchy* nummers zijn niet verdwenen. Er zijn wat minder refreintjes die je na één keer horen moeiteloos meezingt en de samenhang is wat minder geworden, maar ook op *Zen & The Art Of Bonk!* staat een aantal nummers met singlepotentie. Het is uiteindelijk het openingsnummer *Crystal* geworden, maar *Keep It Under*

"MENSEN
HEBBEN GEEN
MUZIEKSM
MEER,
ZE VOLGEN
GEWOON
WAT VEEL
GEDRAAI
WORDT"

FOTO: NIELS VAN IPEREN

Your Hat!, Sixteen Memories, Heartgames of Curiosity komen net zo goed in aanmerking. Hoewel deze cd een beetje anders klinkt, is hij nauwelijks minder toegankelijk dan de voorgangers.

Mario: "Toch denk ik dat je deze plaat een paar keer moet horen, voordat je hem echt mooi kunt vinden. Dat is bij de andere platen niet zo. Die vind je mooi of die vind je niet mooi."

Corné: "Maar qua produktie ligt deze makkelijker in het gehoor dan de vorige. Wat betreft de songstructuren is het niet meer coupletje, refreintje, coupletje, refreintje, einde."

■ Knikker

Hoe komen jullie trouwens aan die vreemde titel voor de cd?

Corné: "We liepen door de Jordaan toen we in Amsterdam waren voor de opnamen en ik struikelde over een knikker. Toen zeiden de anderen: 'Da's een bonk.' De producer, Ross Humphrey, had een boek en dat heette *'Zen and the art of motorcycle maintenance'* en dat hebben we samengevoegd. We moesten gewoon een titel hebben, er zit dus niets achter. Het is zo maar een titel."

Zo maar een titel, maar niet zo maar een bandje. Want The Nozems houden er een paar opmerkelijke denkbeelden op na. Ze hebben kritiek op het cultuurbeleid, het poppubliek en medepopmuzikanten. De lamlendigheid heeft toegeslagen en niemand schijnt meer voor zichzelf te kunnen denken, vindt Mario Fraaye. En dat zit hem behoorlijk dwars.

"Nu is het allemaal grunge. Vier jaar geleden zag ik Mudhoney voor het eerst in het Utrechtse Tivoli. Voor een handjevol mensen."

Corné: "Ik heb Nirvana gezien in het voorprogramma van Tad. Ook in Tivoli, voor negen man. Het was verschrikkelijk. Ik ben weggegaan naar de Fatal Flowers, in de Vrije Vloer. Dat was geweldig."

Mario: "Als je tegenwoordig naar een bandje gaat kijken, dan komt er niemand, omdat er geen aandacht aan wordt geschonken. Gebeurt dat wel, dan is het gelijk uitverkocht. Ik vind dat niet normaal hoor."

Corné: "Mensen hebben geen muzieksmaak meer, ze volgen gewoon wat veel gedraaid wordt."

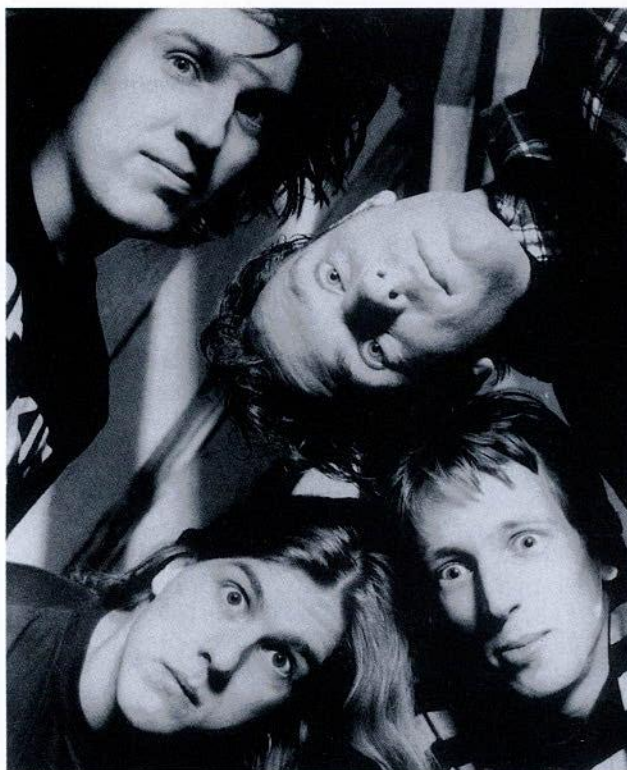
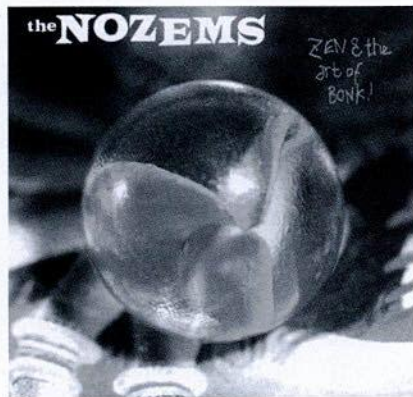

FOTO: FREDERIKE ECKHART

"MUZIEK
MET
GITAREN
EN HIER
EN DAAR
EEN SNUFFE
PSYCHEDELICA"

■ Verantwoordelijkheid

Mario: "Iedereen loopt maar achter anderen aan en neemt smaak en meningen klakkeloos over. Zo hoorde ik met Pasen Jack Spijkerman op de radio. 'Alle Duitsers zijn weer in Nederland,' riep hij. En dan bedoelt hij dus gewoon dat de Duitsers vijftig jaar geleden al zijn geweest. Hij heeft het recht niet om te zeggen dat al die mensen nazi's zijn, want dat is natuurlijk helemaal niet zo. Maar daardoor wordt wel een mening gevormd. Het wordt overgenomen door het publiek. Dat vind ik een slechte zaak. Heel de eigen verantwoordelijkheid van de mensen wordt weggehaald."

Corné heeft inmiddels besloten om zijn collega's aan de eettafel te gaan vergezellen. Maar Mario wil van geen wijken weten, zelfs niet wanneer hem wordt verteld dat hij zijn maaltijd op die manier misschien misloopt. "Dan haal ik wel een frietje", zegt hij en zet zijn tirade voort. Want hij heeft nog heel wat op zijn lever. Over subsidie bijvoorbeeld.

"Er kan geen jongerencentrum meer bestaan zonder subsidie. En dan wordt er gesproken over cultuur, maar daar is toch helemaal geen sprake meer van. Als dat al gesubsidieerd moet worden. Vanmiddag hoorde ik op het journaal dat kunstenaars tegenwoordig zijn verzekerd van vijf jaar inkomen. Om zich te ontwikkelen. Da's toch belachelijk. Dat hadden ze in 1880 tegen Vincent van Gogh moeten zeggen. Dat heeft toch niets meer met cultuur te maken. Dan zie je toch dat mensen niet meer zelf kunnen denken. Ze bepalen welke richting ze uit gaan en wat ze graag willen doen en voor de rest moet de overheid maar zorgen."

Om even terug te komen op de jongerencentra. Als die niet meer gesubsidi-

dieerd worden, dan kunnen jullie nergens meer spelen...

"Da's ook waar. Maar daar moet je tegenover zetten dat als er tien bands spelen er negen gewoon kut zijn. Toch? Ik vind dat niet goed. Hier in de Willem II kunnen bijvoorbeeld vierhonderd mensen binnen. Die betalen f 12,50; dat is bij elkaar vijftien duizend gulden. Als er dan een band speelt die zeventien duizend gulden vraagt, dan vind ik dat belachelijk. Dat moet niet kunnen. Als diezelfde band zegt: 'zoveel inkomen is er en dat delen we', dan ben je normaal bezig. Dan kan de subsidie worden afgeschaft en dat is reëel.

Volgens mij zijn er heel wat bands die een plank voor de kop hebben. Die hebben zoiets van: 'we vragen maar veel geld, want de zaal komt toch wel vol'. Maar als de volgende plaat slecht is, spelen ze nergens meer."

■ Commentaar

"Het is natuurlijk heel makkelijk om commentaar te geven wanneer je zelf anders bent. Je moet de positie van andere mensen goed in de gaten houden, maar de meeste bandjes in Nederland doen helemaal geen flikker. Die werken niet of zo. Ze maken namelijk popmuziek. Ze bereiken hetzelfde als wij, maar wij werken alle vier en maken daarnaast popmuziek. Als we er ooit van kunnen leven, dan laten we die kans natuurlijk niet voorbij gaan, maar voorlopig gaan we zo door."

Bij beluistering lijken The Nozems een pretentieloos gitaarbandje, met luchtige en zeer aangename popdeuntjes. Maar ja, een oud gezegde leert al dat niets is wat het lijkt. Waarvan acte.

Marco van Nek

DE PLICHT TOT DIENEN AFGESCHAFT?

*'Zij die het vuile werk doen,
verdienen schoon te weinig'*
Wim Kan 1983

Het is allemaal begonnen op het moment dat Gorbatsjov president van de Verenigde Staten van Rusland werd. Daarna ging het in een sneltreinvaart. Het vallen van de muur verplaatste onze 'potentiële vijand' honderden kilometers meer naar het oosten. De Commissie Meijer moest toen advies uitbrengen wat te doen met een Defensie in een 'vijandloze' tijd. De ongebreidelde bezuinigingspolitiek van de regering liet al een inkrappende Defensienota zien die weer werd overtroffen door de Prioriteitennota.

De grootste aandachtstrekker hierin was ongetwijfeld het afschaffen van de dienstplicht. Nu (eind april) lezen we in de kranten dat er politieke partijen zijn die niet willen wachten tot 1998, maar in 1995 de dienstplicht al willen afschaffen. De toch nog benodigde mensen kun je uit het bestand buitengewoon dienstplichtigen halen. Afschaffen is het modewoord.

■ Dienstplicht al oud

De generatie die nu leeft is opgevoed met een dienstplicht en de vraag is of de ná ons komende generatie dit ook nog zal meemaken. Hoe was het eigenlijk met de vóór ons levende generatie? Velen weten misschien niet dat er al een soort dienstplicht was voor het ingaan van de Dienstplicht 1922. De dienstplicht zoals wij die kennen vindt zijn oorsprong in de 'conscriptie', de gedwongen dienstneming voor de krijgsmacht, het leger. Deze conscriptie werd in de Franse tijd ingevoerd, ondanks hevige tegenstand van het volk. De conscriptiewet van 1798 gaf aan dat je door te loten kon worden vrijgesteld van dienstneming. Wie zich echter niet voor de loting liet inschrijven werd bij ontdekking terstond zonder loting ingelijfd.

Het idee van plaatsvervangers bestond niet in deze wet. Nadat echter Napoleon Bonaparte consul was geworden, in 1799, voerde hij alsnog het systeem van plaatsvervangende in, het zogenaamde remplaçantenstelsel. Als je toen door het lot tot dienst verplicht werd, kon je een plaatsvervanger zoeken uit de groep vrijgeloten of zij die hun dienstplicht al vervuld hadden en nog wel een termijn wilden blijven. Hier waren natuurlijk grote bedragen als vergoeding mee gemoeid, zodat het voor de goedgevoelden niet moeilijk was een remplaçant te vinden. De arbeiderszoon, hij die het bedrag niet kon opbrengen, moest meestal wel dienen. Het remplaçantenstelsel dat we nu kennen onder

de vrijwillig dienende militairen die dreigen te worden ontslagen, is in feite een zelfde, zij het kosteloos, stelsel.

■ Zeemacht en militie

Naast de conscriptie voerden de Fransen ook de 'inscriptie', de registratie voor de dienst bij de marine, in. Toen kwam de bevolking tot daadwerkelijk verzet. In 1812 kwam het zelfs tot een massaal

volksoproer in 's-Gravenhage. In die tijd had het Nederlandse volk een hardnekkige afkeer van de zeedienst. Deze algemene afkeer hebben regering en marinebestuur jarenlang dwars gezeten. Ze gingen er zelfs toe over om vreemdelingen, deserteurs en gestraften van de landmacht aan te nemen. Deze maatregel kwam de naam van de zeemacht niet ten goede, waardoor de afkeer voor de vloot weer toenam.

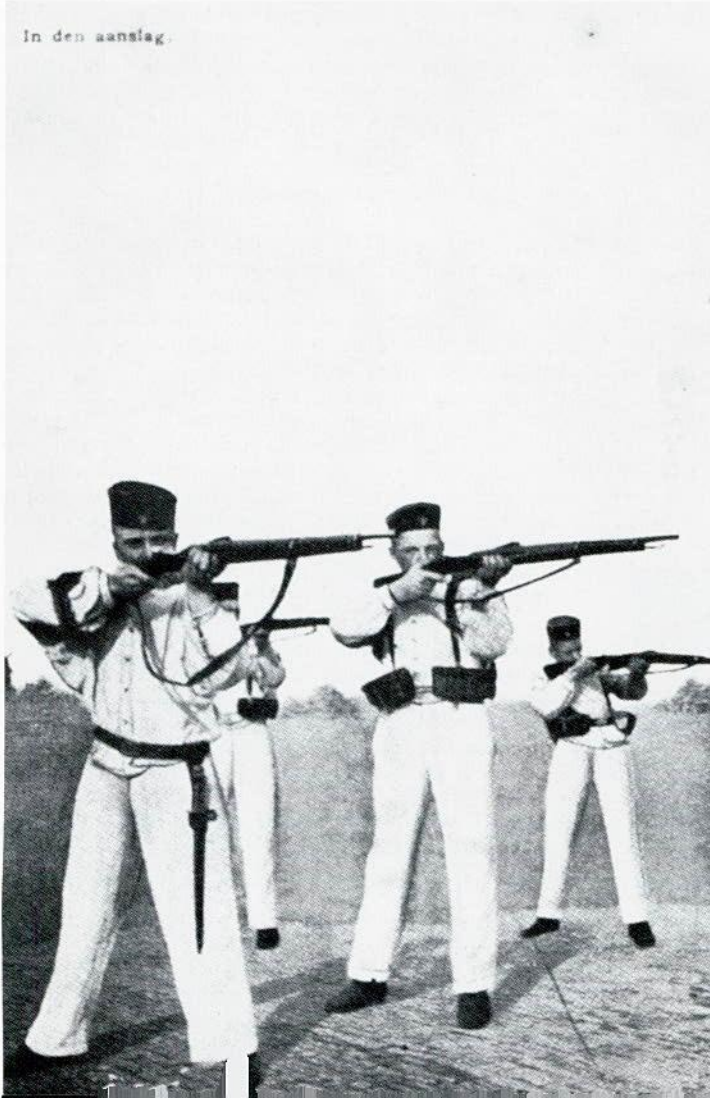
Het aannemen van vreemdelingen (buitenlanders) wordt trouwens heden ten dage ook toegepast bij de Koninklijke Luchtmacht, waar Engelsen tewerk zijn gesteld omdat de vrijwillig dienende functies niet vervuld kunnen worden.

In 1861 werd bepaald dat niemand tegen zijn zin deel van de zeemilitie (ronsen) mocht uitmaken. Daarna kwam het plaatsen van dienstplichtigen op de vloot langzaam op gang. Deze toeloop van gegadigden logenstrafte al spoedig de vroeger gedane voorspellingen. Het aantal dienstplichtigen werd uitgebreid en de oefentijd verlengd.

Op de vraag wat de conscriptie niet zo geliefd of zelfs gehaat heeft gemaakt, zal het antwoord allereerst moeten worden gezocht in de algemene afkeer van de militaire plichten die bij het Nederlandse volk heerste. Dit had te maken met het hebben van een vreemde (Franse) overheerser in wiens dienst zij zich moesten stellen. Het streven was niet op onze nationale belangen gericht.

De nationale militie, die in gevolge de Grondwet van 1814 in het leven was geroepen, was in dit opzicht van geheel andere aard dan de Napoleontische conscriptie. Die Grondwet stelde dat '... de militie zoveel mogelijk uit vrijwilligers moest worden samengesteld'. Sindsdien is het in de praktijk echter altijd zo geweest dat de vrijwilligers bij de militie gering in aantal waren. Dit had tot gevolg dat de militie nagenoeg uitsluitend dienstplichtigen telde. Ditzelfde beeld zien we nu, in 1993, nog steeds. Een andere bepaling in de Grondwet van 1814 hield in dat de militie een zelfstandige eenheid zou vor-

In den aanslag.

men los van de zee- en landmacht! Dit werd ook weer uitdrukkelijk gesteld in de militiewetten van 1815 en 1817. Toen echter bleek dat de infanterie van het staande leger zich zonder de militie (vrijwilligers) niet staande kon houden, werd zij - in strijd met de Grondwet - in de militie opgenomen.

■ Nieuwe wetten

De Grondwet van 1848 bracht vrijwel geen vernieuwingen, maar in 1861 kwam er een nieuwe Militiewet. Hierin werd bepaald dat er - in tegenstelling tot vroeger - voor de militie, ter land bestemde manschappen bij het leger ingelijfd werden. De vrijwillige militie werd nu dus definitief toegevoegd aan het uit dienstplichtigen bestaande leger. De Grondwetsherziening van 1887 verlengde de dienstduur voor de militie (vrijwillig) met één jaar, waardoor de zeemilitie vijf jaar en de landmilitie zes jaar als

vrijwilliger moesten dienen. In 1890 kwam hier voor de landmacht nog een jaar bij.

In 1898 werd eindelijk het verfoeilijke remplaçantenstelsel afgeschaft en deed de persoonlijke dienstplicht zijn intrede. Deze kwam het in 1893 opgerichte reservekader - dat bestond uit 'grootverlofgangers', die in tijd van nood als aanvulling van het actieve kader konden dienen - ten goede.

Ook in de begintijd van de persoonlijke dienstplicht waren er al personen die het niet zagen zitten met hun dienstplicht. Een zekere notaris Coolen uit Helvoirt bedacht een manier om aan de persoonlijke dienstplicht te ontkomen. De toen geldende bepalingen schreven voor dat de vrijwilligers voor de militie van het gemeentelijke aandeel dienstplichtigen mochten worden afgetrokken. Wist een gemeente het aantal kandidaten voor vrijwillige dienst gelijk te brengen met het gemeentelijke contingent dienst-

plichtigen, dan hoefden er van deze gemeente geen dienstplichtkandidaten te worden aangemeld. Voor grote gemeenten was dit niet uitvoerbaar, maar menig kleine gemeente heeft er gebruik van gemaakt. Echter reeds in 1899 werd deze leemte in de wet opgevuld door een nieuwe wet, waarbij het instituut vrijwilligers bij de militie werd afgeschaft. De Militiewet (vrijwilligerswet) kreeg in zijn nieuwe gedaante de naam 'Militiewet 1901'.

In 1901 kwam ook de Landweermwet tot stand. De toenmalige Landweer bestond uit dienstplichtigen die acht jaar bij de militie (Militiewet 1901) hadden volbracht en daarna nog zeven jaar Landweerplichtig bleven. Deze Landweermwet was de opvolger van de Landstormwet van 1832, die dan ook in 1901 vervallen werd verklaard, maar

Op Schildwacht.

wel de basis was voor de vulling van personeel. In de Landweermwet 1901 stond o.a. ook de verplichting om zich de opleiding tot onderofficier te laten welgevalen.

In de nieuwe Militiewet van 1912 werd de algemene keuringsplicht ingevoerd. Vóór die tijd geschiedde de keuring op basis van vrijwilligheid. Zij die zich niet aan de vrijwillige keuring hadden onderworpen werden na de opkomst gekeurd. De wet van 1912 voerde eindelijk ook de verplichting tot opleiding tot officier in, daarvoor waren die functies een soort erebaantje voor gegoede Nederlanders.

■ Dienstplichtwet 1922

Het was rustig in het land, dus werd de

HARSKAMP

Aardappelschillen in het kamp

dienstplichttijd te land van acht jaar verlaagd tot zes jaar. De wetwijziging van 1912 bracht het terug naar vijf jaar dien-plicht. Maar de uitvoeringsbepalingen van deze wetten hadden geen lang leven. In 1914 moest Nederland mobiliseren. Het aantal geoefenden moest worden vergroot en er werden wetten aangenomen om de Landweer en de Landstorm uit te breiden. Twee van die wetten kwamen tot stand in 1915 en de herkeuringswet in 1918. Vele afgekeurden werden bij herkeuring alsnog goedgekeurd. Met de wapenstilstand kwam een einde aan deze 'herkeuring naar vernieuwde normen'.

De wapenstilstand bracht met zich mee dat de mensen naar huis gestuurd konden worden. Door schade en schande wijs geworden werd het 'voorlopig klein verlof' ingevoerd. Weer later voerde men de term 'onbepaald klein verlof' in. Met opzet kreeg de man niet dadelijk 'groot verlof', omdat de mogelijke terugkeer het eenvoudigst in zijn werk zou gaan als men met kleinverloffers te doen had. Zoals altijd blijkt achteraf dat er ook nadelen aan vast zitten. De duizenden kleinverlofgangers vielen onder het militair straf- en tuchtrecht. Ongeacht overtreding of misdrijf, het stond in verband met de status militair. De wet van 1918 maakte een eind aan deze situatie en de kleinverlofgangers werden aan het Militair straf- en tuchtrecht onttrokken. Al met al was het weer een enorm samenstel van wetten, regels, bepalingen en voorschriften. Er moest meer vereenvoudigd worden, de drie wetten Militiewet, Landweerwet en Landstormwet moesten in elkaar worden geschoven, zodat er een duidelijk inzicht kwam in al die bepalingen en voorschriften de militaire dienstplicht betreffende. Tenslotte resulteerde dit in de 'Dienstplichtwet 1922'. De termen Militie, Landweer en Landstorm kwamen in de nieuwe wet niet meer ter sprake.

Als we nu over dienstplicht spreken, dan is de basis gelegd door deze wet. Sinds 1922 vormt de dien-plichtverhouding tot de krijgsmacht één onafgebroken tijdvak, voor het merendeel tussen 20- en 40-jarige leeftijd. Er is tevens een splitsing aangebracht tussen 'gewoon en buitengewoon dienstplichtig'. De eerste is al in vreedstijd in dienst, de tweede wordt bij buitengewone omstandigheden opgeroepen.

De later volgende wijzigingen zijn wel interessant voor degenen die denken dat de dienstplicht volledig kan worden afgeschaft. Die van 1938 liet de lichtingssterkte stijgen van 19.500 tot 27.500 en vijf lichtingen later tot 32.000 man. Een aantal buitengewoon dienstplichtigen werd in 1939 omgezet in gewoon dienstplichtig en moest dus opkomen. In 1939 werd de laatste wijziging ingevoerd. De zeemacht kreeg een eenheidsofentijd van 21 maanden en er werd de mogelijkheid geschapen alle dienstplichtigen twee jaar te laten dienen, waarbij de duur van de herhalingsoefeningen van 40 op 85 dagen werd gesteld.

Op 18 mei 1944 werd nog een wet aangenomen, waarbij voor de zeemacht het contingent dienstplichtigen op 5.000 werd gesteld.

Wat er met de dienstplicht na de oorlog gebeurde is een verhaal op zich. Zeker de koloniale gebiedsdelen hebben voor veel onrecht en ellende gezorgd.

■ Conclusie

Alhoewel de Grondwet nog steeds stelt: 'Alle Nederlanders daartoe in staat, zijn verplicht mede te werken tot handhaving van de onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied...' staat de opkomstplicht nu ter discussie. Moet de opkomstplicht worden afgeschaft of moet zij (beperkt of anders) worden behouden? Zien we naar de internationale verhoudingen, dan zou je kunnen stellen dat het zeker

in een bepaalde vorm gehandhaafd moet blijven. Kijk je naar de nationalistische tendensen en ontwikkelingen die overal in (Oost- en Zuid-Oost) Europa ontstaan, dan zou je moeten blijven aandringen op een paraat, geoefend en goed uitgerust leger. Of dat voor een groot deel uit dienstplichtigen moet bestaan valt te bezien. Echter moet niet worden vergeten, dat, indien de afschaffing van de dienstplicht vóór 1998 zou plaatsvinden, er 500 tot 1000 vrijwilligdienende militairen *extra per jaar* het hek over moeten.

Naast dit feit kun je wat leren van de geschiedenis. Het Nederlandse volk is nooit een vurig aanhanger geweest van de plicht tot dienen. Alleen de motivatie van de dienende dienstplichtigen en de reünies van

oud-dienstplichtigen laten een ander beeld zien. Koppel je daaraan de teruglopende wervingsresultaten, dan zou je je kunnen afvragen: zijn we wel op de goede weg?

Blijft het wel zo rustig en veilig, of moeten we als politici gewoon eerlijk wezen en toegeven dat als we een goed gemotiveerd en uitgerust leger willen hebben, dat ook nog goed geoefend moet zijn en paraat, dat geld gaat kosten! Nu de wettelijke plicht er niet meer zal zijn, laat je je niet voor de kop schieten voor zakgeld of het soldij van een dienstplichtig soldaat.

De International Labour Organisation (I.L.O.) stelt dat dienstplicht een vorm van dwangarbeid is. Nu de wettelijke drang tot het verkrijgen van mensen om oorlog te voeren verdwijnen gaat, moet de politiek zich afvragen welke maatregelen er genomen moeten worden om te komen tot een invulling van dat toch benodigde leger. Dien-plicht zal worden vervangen door dien-recht. Wettelijke dwang zal worden vervangen door gemotiveerd kiezen. Maar een mens kiest gemotiveerd als er wat tegenover staat. Goede betalingen, goede voorzieningen om terug te keren in de burgermaatschappij na 4, 6 of 8 jaar vrijwillig dienen.

Afzien van dwang is moeten toegeven aan o.a. economische lokmiddelen. Dat mag ook wel. Als militair loop je nu eerder het risico slachtoffer te worden van je beroep. Waar ook ter wereld, slachtoffer is slachtoffer. Van een beroep dat zijn betaling nog niet heeft afgesteld op de taak die o.a. in de Prioriteitennota staat omschreven.

Pieter F.W. de Jager

DE STUITENDE AANPAK VAN TER VELD

Staatssecretaris wil bijstand voor jongeren afschaffen

Je kent ze wel, die mensen die verre reizen maken naar bijvoorbeeld Tunesië of Indonesië. Die het toch wel een beetje genant vinden, al die schoenenpoetsers op straat. En altijd weer een beetje opgelucht zijn, als ze eraan denken dat dat bij ons toch niet mogelijk is, want in Nederland krijgt iedereen die geen werk kan vinden een uitkering.

Met name in de Partij van de Arbeid groeide in de jaren tachtig de gedachte dat je werkloze jongeren niet alleen een uitkering moet geven, maar dat je hen een baan moet garanderen. Immers, zo was de gedachte, je moet voorkomen dat jongeren helemaal aan de kant van de maatschappij staan, opdat zij het vertrouwen in onze democratische en sociale rechtsstaat niet verliezen.

Geen uitkering, maar werk was daarom het motto van CDA en PvdA in het Regeerakkoord van 1989. Men beloofde plichtig het grondwettelijke recht op werk hard te maken voor jongeren beneden de 21 jaar. Daarmee was het Jeugdwerkgarantieplan geboren en zou er geen enkele jongere meer werkloos zijn: de zogenaamde sluitende aanpak. In het regeerakkoord werd afgesproken dat jongeren die een dergelijke baan zouden weigeren een harde sanctie (stopzetting uitkering) zouden krijgen. Over degenen die buiten hun schuld nog werkloos zijn staat er in het Regeerakkoord: 'Zij hebben recht op een uitkering'.

■ Verstandsverbijstering

Eind april werd staatssecretaris Elske ter Veld (PvdA) plotseling getroffen door een ernstige vlaag van verstandsverbijstering. Zij besloot het recht op bijstand voor jongeren van 18 tot 21 jaar af te schaffen. Hoezo verstandsverbijstering,

kun je zeggen, want van iemand die WAO-uitkeringen halveert om een bouwvakker met een dwarsleesie weer de steigers op te jagen, kun je veel verwachten. Dat is wel zo, maar de argumenten van de staatssecretaris zijn van een bedenkelijk laag niveau.

De staatssecretaris zegt dat jongeren gemakkelijk aan werk kunnen komen, is het niet een gewone baan, dan altijd nog een *Jeugdwerkgarantie-baan*. De sluitende aanpak garandeert voor iedere jongere werk, dus de bijstand voor jongeren is overbodig. Dit is dus onzin, omdat er momenteel 16.000 jongeren onder de 21 jaar zijn die noch een gewone, noch een Jeugdwerkgarantie-baan hebben. Daarnaast zijn er duizenden jongeren die wel een Jeugdwerkgarantiecontract hebben, maar voor wie de gemeente geen baan heeft kunnen vinden. De regering slaagt er dus absoluut niet in iedere jongere een baan te garanderen en de redenering van de staatssecretaris is dus zo lek als een mandje.

■ 'Jong zijn gaat over'

Maar, zegt Ter Veld, 'mijn slogan is: werk boven uitkering' en 'vanuit de visie die ik sociaal-democratisch vind, is het zo dat als je kan werken, dan doe je dat in principe ook.' Prima, werk boven uitkering, maar dat slaat natuurlijk op het regeringsbeleid. Het is toch te gek dat wanneer het werkgelegenheidsbeleid van de regering mislukt, je de uitkeringen afschaft. En is het sociaal-democratisch om tegen werkloze jongeren die graag willen werken te zeggen: sorry, mijn beleid faalt en daarom schaf ik je uitkering af?

Nou ja, zegt Ter Veld, zich kennelijk bewust van de kromme redeneringen, het gaat alleen maar om jongeren van 18-21 jaar, als je 22 wordt krijg je weer een uitkering, 'jong zijn gaat over'. Maar werkloos blijf je, want een fatsoenlijk werkgelegenheidsbeleid weet Ter Veld niet te verzinnen. Zou ze er trouwens ook over denken de AOW af te schaffen? Oud zijn gaat immers ook vanzelf over.

■ Spelen met vuur

Ter Veld schijnt te denken dat het afschaffen van de uitkeringen voor jongeren hen zal dwingen banen te aanvaarden. Maar als die banen er domweg niet zijn, net zomin als er in of bij de sloppenwijken van Los Angeles of de getto's van Sao Paulo banen zijn voor die talloze jongeren, wat blijft er dan nog over voor deze jongeren? Welk beeld krijgen jongeren, die via de sluitende aanpak worden afgesloten van onze maatschappij, van onze sociale rechtsstaat en van ons democratisch politiek systeem? Wat bezielt een regering die met de ene hand commissies instelt die moeten onderzoeken hoe mensen meer bij de politiek kunnen worden betrokken, en met de andere hand jongeren van zich vreemdtdoor hen én het recht op arbeid én het recht op een uitkering te ontnemen? Hoe absurd is het jongeren eerst werkloos te laten en hun uitkering af te nemen en vervolgens jongeren die met justitie in aanraking komen op te sluiten in een werkkamp en hen daarvoor nog te laten betalen ook?

Wessel Visser

OEROEG

Shakespeare van de Lage Landen

Nederland heeft er een spectaculaire, historisch gefundeerde film bij, in de orde van grootte van *Max Havelaar*, *Soldaat van Oranje* en *De aanslag*. Bovendien is *Oeroeg* van Hans Hylkema ook nog eens een schitterend opgenomen, ontroerende film, soms bijna een Shakespeariaans koningsdrama. Heel vaak denk je dat Nederlanders geen speelfilms kunnen maken. Gelukkig bewijst Hans Hylkema weer eens het tegendeel.

Toen de schrijfster Hella Haasse in 1947 debuteerde met de novelle *Oeroeg*, legde ze in dat prachtige verhaal over een jongensvriendschap haar liefde voor haar geboorteland Indonesië neer, maar tevens haar kritiek op de koloniale onderdrukking van de bewoners van die exotische eilandengroep. De vrijheidstrijd had toen al min of meer z'n beslag gekregen: Indonesië was een onafhankelijke republiek geworden, ondanks de bloedige 'politieke acties' van Nederlandse kant, in een poging te redderen wat er te redden viel. In feite is regisseur Hans Hylkema samen met scenarioschrijver Jean van de Velde verder gegaan waar het boek van Hella Haasse eindigt: de oorspronkelijke versie van *Oeroeg* heeft als uitgangspunt gediend voor het scenario, dat de eigenlijke novelle in flash-backs laat zien.

Johan is de zoon van een arrogante, zeer

koloniaal denkende theeplanter. Hij is bevriend met Oeroeg, de zoon van de bediende van zijn vader. De jongens trekken veel met elkaar op, al hebben ze een totaal verschillende achtergrond. Op een dag verdrinkt de vader van Oeroeg tijdens een nachtelijke zwempartij waarbij ook de kleine Johan bijna het leven laat. Die gebeurtenis is het begin van een verwijdering tussen de beide gezwoeren kameraadjes. De kloof wordt dieper als ze opgroeien, en allebei aan den lijve gaan voelen dat een 'blanda' meer in aanzien staat dan een Indonesiër. Toch overleeft hun vriendschap de incidenten die zich voordoen. Als Johan naar Holland wordt gestuurd om te studeren, is Oeroeg al betrokken bij de ondergrondse verzetsbeweging tegen de blanke overheersers. Na de oorlog, als de onafhankelijkheidstrijd in alle hevigheid ontbrandt, besluit Johan als militair naar Indonesië terug te gaan, niet direct met het doel de verzetsstrijd

ders te bevechten, maar eerder uit heimwee naar zijn geboortegrond. De film begint op het moment dat hij met zijn divisie arriveert en merkt dat de strijd hard en bloedig is. Allereerst wil Johan zijn vader, die altijd in Indonesië is gebleven, opzoeken. Hoewel hij geen toestemming krijgt, gaat hij toch naar het huis waar hij zijn jeugd jaren heeft doorgebracht, om er zijn vader met doorgesneden keel aan te treffen. Daar begint de tweede lijn in het verhaal: Johans speurtocht naar Oeroeg, die hij op grond van een vroegere gebeurtenis verdenkt van de moord, en tegelijkertijd zijn vergeefse zoeken naar het paradijs uit zijn kinderjaren.

Hans Hylkema heeft zes jaar gedaan over dit gigantische project, maar het resultaat is er dan ook naar: een evenwichtige, genuanceerde film over een niet al te fraaie periode uit onze recente geschiedenis. Hella Haasse heeft er zich inmiddels ook zeer lovend over uitgelaten. Het schitterende slot van de film is in z'n veelzeggende eenvoud bijzonder ontroerend: Johan is krijgsgevangen gemaakt door de opstandelingen en blijkt te worden uitgewisseld tegen niet minder dan twaalf Indonesische verzetsstrijders, onder wie zijn jeugdvriend Oeroeg. De korte ontmoeting van de beide jonge mannen, op een brug hoog boven de groene pracht van de Indonesische jungle, vormt een volmaakte afronding van het drama dat zich in de ruim twee uur daarvoor op het doek heeft afgespeeld. Het moet gek lopen wil Rik Launspach straks, tijdens de Filmdagen in Utrecht, geen Gouden Kalf krijgen voor zijn rol als Johan. De enige dissonant vormt de rol van de veel te toneelmatig spelende Josee Ruiter als de onderwijzeres van Johan, die later de kant van de

Indonesische vrijheidstrijders kiest. Hennie Vrienten schreef mee aan de muziek, die zeer adequaat, zij het af en toe een tikje commercieel, de gebeurtenissen op het doek volgt.

Oeroeg wordt later dit jaar in drie delen op de televisie vertoond, maar er gaat natuurlijk niets boven een groot bioscoopdoek!

Leonore
van Opzeeland

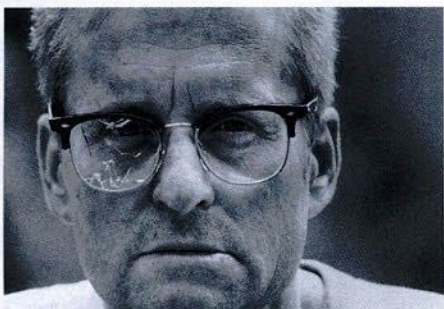

Martin Schwab en
Rik Launspach in
'Oeroeg'

FILM IN 'T KORT

FALLING DOWN

Een bijster onthutsende kijk op de Amerikaanse samenleving anno 1993 levert de film *Falling Down* van Joel Schumacher. Michael Douglas, in wie je in geen enkel opzicht nog de sexy politieman uit *Basic Instinct* herkent, speelt een blanke man die op een bloedhete dag in Los Angeles, gevangen in een eindeloze file, opeens door het lint gaat. Hij is ontslagen en gescheiden en zoekt een uitlaatklep. Hij verlaat zijn auto, aanvankelijk alleen met de bedoeling om even naar zijn ex en hun jarige dochter

Michael Douglas in 'Falling down'

te bellen. Maar als hij in een kleine supermarkt probeert een dollar te wisselen om te kunnen telefoneren, gaat het al mis en vanaf dat moment escaleert de opeenstapeling van rampen op een angstwekkende manier. Robert Duvall speelt de vermoeide, bijna gepensioneerde cop die moet proberen deze op hol geslagen Amerikaanse staatsburger te arresteren. Schitterend acteerwerk, ook van Barbara Hershey in een kleine maar cruciale rol als de ex-vrouw van de hoofdfiguur, maakt deze beklemmende film tot een belevenis.

SINGLES

Het gesoebat en gemier van een groepje jonge mensen die allemaal proberen Het Geluk bij de staart te vatten, vormt het thema van de alleszins genietbare relatie-komedie *Singles* van Cameron Crowe. De een neemt zich voor nooit meer verliefd te worden, de tweede is verliefd op iemand die al die aandacht niet waard is, een derde smijt zich roekeloos in een affaire, om te ontdekken dat ze wordt bedonderd waar ze bij staat en ga zo maar door. De variaties op dit thema zijn inmiddels al eindeloos vaak herhaald, dus het komt geheel op de invulling aan. Maar met sterren als Matt Dillon (in een verrassend geestig rolletje vol zelfspot), Bridget Fonda, Campbell Scott en Kyra Sedgwick, om het maar bij

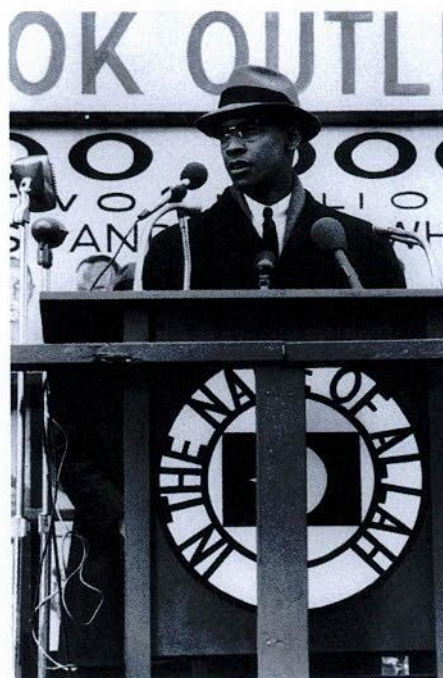
Campbell Scott, Matt Dillon, Bridget Fonda en Jim True in 'Singles'

de bekendste te houden, is dat geen probleem. Lokatie is Seattle, wat naast de toch al geestige situaties, vooral veel lekkere muziek oplevert.

MALCOLM X

De strijdbare Amerikaanse regisseur Spike Lee maakte met *Malcolm X* zijn droomfilm. Al sinds hij op de middelbare school de autobiografie van deze zeer militante zwarte leider las, raakte hij in de ban van vooral de trotse houding van de man die, ondanks het feit dat hij allemaal tieners haalde, toch van zijn meester het advies kreeg om timmerman te worden, omdat 'een zwarte nu eenmaal geen rechten gaat studeren'... Malcolm kwam, via een problematische jeugd en verkeerde vrienden, in de gevangenis terecht waar hij kennis maakte met de islam. Vanuit dat geloof riep hij, eenmaal weer vrij, tijdens eindeloze lezingen en toespraken, zijn zwarte broeders en zusters op om in opstand te komen tegen hun ongelijke behandeling en hun rechteloosheid. Hij zag niets in de geweldloze acties van Martin Luther King; hij predikte gewelddadig verzet. Uiteindelijk werd hij, bijna 40 jaar oud, in 1965, kort na Kennedy en kort voor Martin Luther King, voor de ogen van zijn

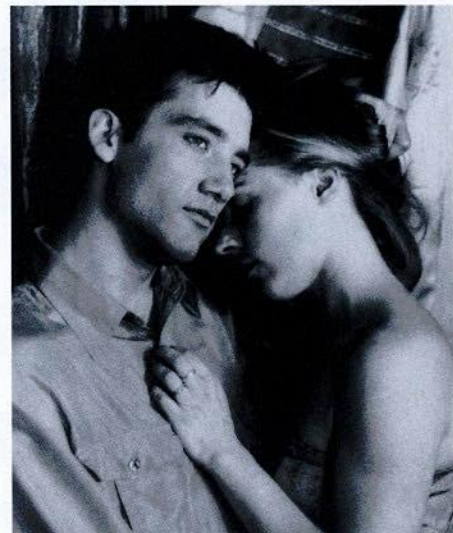
Denzel Washington in 'Malcolm X'

vrouw en zijn vier dochttertjes, neergeschoten door leden van de moslim-beweging waar hij zich van had afgescheiden. Die moord kwam de Amerikaanse overheid natuurlijk uitstekend uit... Denzel Washington speelt een van de sterkste rollen uit zijn carrière. Geen wonder: hij is een politiek zeer bewuste acteur, die bovendien nauw bevriend is met Spike Lee. *Malcolm X* duurt ruim drie uur, maar laat zich als een thriller genieten, zo goed weet Lee het personage van zijn held in al z'n facetten te schetsen. Hij opent zijn film met de inmiddels wereldberoemd geworden videoband waarop de zwarte Rodney King door vier blanke politie-agenten in elkaar wordt geslagen, een gebeurtenis die het bestaansrecht van de film nog eens onderstreept. Aan het slot komt ook Nelson Mandela nog even aan het woord.

CLOSE MY EYES

Een zeer onalledaagse film is de Engelse productie *Close my eyes*, waarin de romantische relatie tussen een broer en een

Clive Owen en Saskia Reeves in 'Close my eyes'

zuster centraal staat. Nathalie en Richard hebben na de dood van hun ouders weinig contact met elkaar. Nathalie zou dat wel anders willen, maar haar broer is een vrijbuiters. Dat verandert plotseling als zij trouwt met een rijke, zeer gedistingeerde man. De eerstvolgende keer dat haar jongere broer haar opzoekt in haar kapitale villa in Londen worden ze, gedeeltelijk onder invloed van de zomerse temperatuur, hevig verliefd op elkaar. De echtgenoot heeft zo zijn vermoedens, maar is te beschaafd om daadwerkelijk in te grijpen. Toch kan een confrontatie niet uitblijven... Dit in wezen stormachtige verhaal wordt op een koele, afstandelijke manier verteld, wat een extra geraffineerd effect heeft. Die irreële sfeer wordt nog eens versterkt door hypermoderne, bijna futuristische locaties in de beroemde nieuwbouw van Londen, de Docklands. Voor de fijnproevers.

L.v.O.

wie
VANDAAAG
z'n kop
in 't zand steekt,
knarst

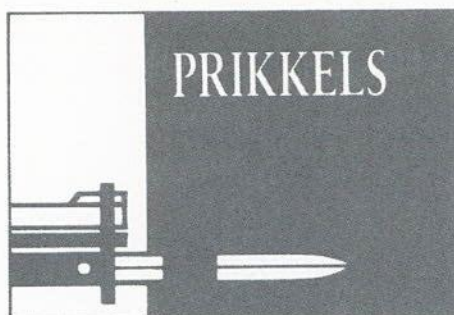
MORGEN

met

z'n tanden

STOP RACISME

PRIKKELS

LEGIOEN

Van het Franse publiek, dat stond te kijken tijdens hun parade, kregen ze een warm applaus. Het waren de mannen van het vreemdelingenlegioen.

Ongeacht hun nationale afkomst, geven ze zich met meer dan normale inzet voor hun werkgever, de Franse staat. Over dat leger zijn in de geschiedenis meer films en boeken verschenen dan over welke andere militaire eenheid dan ook.

Bij het zien van een tv-documentaire over het huidige legioen, leek mij daar de oplossing te liggen voor de toekomstige KL.

Na het beëindigen van het dienstplicht-tijdperk en vooral de aanvang van de

nieuwe taakstelling voor ons leger, is dat het juiste advies.

Door de politici wordt nogal luchtig gesproken over de vorming van een beroepsleger. Doch men vergeet of er - binnen onze samenleving - voldoende personeel te vinden is dat zich voor jarenlang wil verbinden als beroepssoldaat. Dat wil zeggen een functie zonder perspectief op enige promotie.

In de burgermaatschappij heeft zich dat proces al jaren geleden afgespeeld. Daar werden voor de minder aantrekkelijke baantjes, doorgaans ook minder betaald, onze medelanders aangetrokken. Het bedrijfsleven ging dat personeel

werven in de zuidelijke landen. Nederland werd mede dankzij de inspanning van deze gastarbeiders een welvarende natie. Nu die welvaart iets minder lijkt te worden vinden een aantal landgenoten dat ze weer terug naar hun eigen land moeten. Maar dit terzijde.

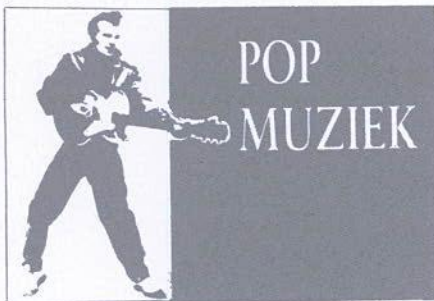
Voor een toekomstige KL als vreemdelingenlegioen dienen nu reeds voorbereidingen te worden getroffen. Temeer daar de dames en heren parlementariërs - kamerbreed - proberen te scoren met hun standpunt dat er moet worden ingegrepen in het voormalig Joegoslavië. Zelfs Mient Jan, van de vredesbeweging, vindt het kwalijk dat we zolang passief blijven toekijken. Maar zij hoeven het vuile werk niet te doen om tussenbeide te komen in die Balkanoorlog. Dat behoorde ook niet tot de eigenlijke taakstelling van de Nederlandse beroepsmilitair. Daarom dus is een nieuw leger noodzakelijk, waarvoor de werving tot ver buiten onze grenzen zal moeten plaats vinden.

Zelfs de geestelijke verzorging dient te worden uitgebreid. Ongetwijfeld zal dan de Iman zijn intrede doen in dat Nederlandse vreemdenlegelegioen.

Cor Out

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	Telefoon huis
Harderwijk	R.O. (Ronald) Battes	03410-23911, tst. 3116	030-318645
't Harde	L.J.H. (Lex) Beekers	05255-8109	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	01870-82368
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	09-4942817510, tst. 2285	09-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	03210-18934
Rotterdam	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52405	02991-3525
Utrecht	M. (Metske) Dekkinga	030-366444/45	033-803142
Steenwijk	A.B. (Andri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05220-62273
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	072-641080
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	09-48917510, tst. 2285	09-4942812470
Den Helder	J.J. (Jaap) Geuze	02230-52089	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58499	05947-13608
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	013-425425
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	030-937808
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-23911, tst. 3114/3215	03417-58156
Blomberg	F.G. (Frits) van der Kolk	09-4952358150 of 09-495235509259	09-4952356621
Hohne	B.J.T. (Ben) van der Linden	09-4950514709, tst. 249	09-4950514322
Schaarsbergen	J.J. (Joan) Merens	085-532774	085-629745
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-366444/45	035-234907
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	09-495761704290	09-495761687
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92911, tst. 2654	01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	020-6323785
Nijmegen	P.W.M. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snel	085-532774	080-229069
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	076-872688
Vught	(José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	080-239840
't Harde	G.J. (Gerrit) Vlietstra	05255-8000, tst. 8109/8108	05250-3791
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	033-952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436	05210-13657
Stafradsman	F. (Frank) Spoelstra	03404-14436/20906	05709-2575
Coornherthuis			
(raadsman)	M.J. (Marias) van Dorp	03404-14060	035-232142
(raadvrouw)	C. (Carine) van Hinte	03404-14060	01727-13248
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060	08370-10205
(raadvrouw)	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	03404-14060	08382-1675

GOTSCHA!

Gotscha! Gotscha! (BMG/Ariola)

De acht *Funky Creature's* uit Haarlem zijn terug aan het popfront. En daarom hebben ze het aloude nummer met die titel ook maar op hun nieuwe cd *Gotcha!* *Gotcha!* gezet. *Gotcha!* staat voor een enorme groove, waarop je al zwevend gaat meedinen. De meeste nummers komen over als spontane jams. Maar dan wel met telkens een andere invalshoek. Zanger Rockattack Ten en zanger/gitarist Robadope Ro nemen je weer mee door een flink scala van gogo-funk tot de vreemdste crossover-vormen. Een knallende, spetterende gitaar kan in het volgende nummer plotsklaps ontzettend mellow en groovy zijn. Soms zelfs in hetzelfde nummer nog.

Al die kanten van *Gotcha!* waren natuurlijk al bekend dankzij hun debuut *Words And Music From Da Lowlands*, maar op deze opvolger is te horen dat de groep volwassener is geworden. De nummers zijn daardoor bijna stuk voor stuk sterker. Van de chaotische, maar o zo swingende, *Bonesong* tot de ingetogen funky-stukken *Love O' My Life/Madame Butterfly* en *Any Better Love*. Natuurlijk vergeet *Gotcha!* ook dit keer niet om de bewondering voor Ajax te uiten. De voetbalfragmenten die uitmonden in een doelpunt voor Ajax, luiden het nummer *Stronger Than Ajax*, *Save Da Day* in.

Op de cd heeft de gitaar van Robadope Ro een veel belangrijker rol dan bij de wilde concerten van Gotscha!, waar-

door deze tweede cd een enorme dosis power uitstraalt. Op het podium komt die uitbarsting meer door de capriolen van de leden, dan door uitspattingen op hun muziekinstrumenten. Neem bijvoorbeeld *Naked*, waarvan *Gotcha!* zelf vindt dat het de eerste volwaardige gogosong van eigen hand is. Dat ontardt live vaak in een langdradig rommeltje, terwijl het op *Gotcha!* één van de sterkste stukken is.

Misschien kunnen ze het op Parkpop ook eens live zo proberen. Tot die tijd ga je lekker thuis uit je dak op de strakke ritmes van *Homie*, de funky baslijntjes van *Bone*, de saxerupties van Joep da Dupe en de zang en vooral raps van Ten.

SPO DEE O DEE

Second Coming (Mercury/Phonogram)

Het Amsterdams gitaartrio Spo Dee O Dee gold al enige tijd als gedoodverfd opvolger voor Fatal Flowers toen eind '91 het debuut *Goin' Walkabout* verscheen. Flowers-gitarist Richard Janssen produceerde dat werkje, dat de verwachtingen volledig waar maakte. Een tikkeltje steviger dan Janssen's opgeheven eigen band, en een lekker funky ondergrondje. Sindsdien hebben zanger/gitarist Ross Curry, drummer Jan Holtman en bassist Ralph Brink niet stil gezeten. De groep heeft haar horizon behoorlijk verbreed en daardoor is de tweede cd van het trio, met de toepasselijke titel *Second Coming*, een afwisselender schijfje geworden.

Het echte rockgevoel is wel degelijk blijven hangen, maar Spo Dee O Dee is afgestapt van het recht-toe-recht-aan werk. Dat wordt bij het eerste nummer *Rai* al duidelijk. Daarin wordt rockmuziek gemengd met traditionele Arabische klanken. Verder grossiert het drietal dit keer in langzame slepende songs, die overigens nooit vervelen. Hoogtepunt uit die serie is het loeizware, af en toe aan Black Sabbath refererende *Giant Juicy Oyster*.

Alle ingrediënten die een goede rockplaat in zich moet hebben, kom je op *Second Coming* tegen. De meeste nummers hebben een geslaagde spanningsopbouw, die vooral ontstaat door gegoochel met dynamiek, prachtig vastgelegd door producer Marc de Reus. Je wordt gegrepen door de sfeer en de passie, zoals die op z'n best is gevangen in het mooiste nummer van de plaat, *20.000 Miles*.

Een zweverig werkje met opnieuw van het Spo Dee O Dee beken-

de funky basisgevoel. De rasechte rocker heet dit keer *System* en het spreekt voor zich dat dat nummer het meest aansluit bij de debuutplaat.

Dat de geest van Jimi Hendrix bij de meeste gitaarbands door het oefenhok waart, is een bekend feit, maar wat Curry met *Lady Sleep* heeft gedaan, moet bijna door hem zijn ingegeven. De akkoorden worden op een zelfde manier doorlopen als dat bijvoorbeeld in Hendrix' prachtige *Little Wing* gebeurt. En daarmee wordt deze prachtplaat bezegeld.

MOTORPSYCHO

Demon Box (Voices Of)

Wonder/Semaphore)

Motorpsycho is zo'n lekker cultgroepje uit Noorwegen. Daarvan verwacht je meestal wat gerommel in de marge. Nou, mooi niet. Weg met die vooroordelen. *Demon Box* van het trio Gebhardt, Snah en Bent is een prachtige conceptplaat van maar liefst 72 minuten. Mooie popliedjes, een beetje folk, college-pop, metal, grunge, noise. Noem het maar op en Motorpsycho heeft het. Soms een beetje over the top, zoals in het ellenlange titelnummer, waarin een oersaai middenstuk zit. Maar doorgaans boeiend en verrassend.

Stop het schijfje in je cd-speler en ga er lekker ontspannen voor zitten bij *Waiting For The One*, frons je wenkbrauwen bij het licht hysterische *Nothing To Say* en vlieg door je kamer tijdens *Feedtime*.

Tenminste, nadat je je een keer of tien hebt afgevraagd of dit echt Soundgarden niet is. Op deze manier kan je de hele veertien nummers tellende cd doorlopen en je valt van de ene verrassing in de andere.

Soms is een plaat slecht wegens gebrek aan eenvormigheid, maar van Motorpsycho's derde volwaardige werkje *Demon Box* is het juist de kracht. Als een echt duveltje uit een doosje tovert het noordelijke drietal het ene na het andere juweeltje tevoorschijn. Ze graven daarbij niet diep in de popgeschiedenis, maar hebben alle gitaarstromingen die momenteel in het clubcircuit heersen in hun nummers verwerkt.

Het is dan ook helemaal geen slecht plan om deze plaat (de luxe vinylversie is een dubbelalbum met uitklaphoes) eens te gaan beluisteren. Het zou eerder je *Plan #1* moeten zijn, zoals de titel van één van de nummers ook luidt.

Marco van Nek

GEDICHT

De dichter Jacob Groot (geb. 1947) debuteerde in 1970, onder het pseudoniem Jacob der Meistersänger, met de bundel *Net als vroeger*. Een verrassende bundel uitgesproken romantische gedichten, vol sfeer en van een verfrissende helderheid. Nadien versche-

nen er nog vijf bundels van zijn hand. Zes jaar na zijn laatste (*Topgeluk*) kwam er begin dit jaar een nieuwe bundel van hem uit: *Losse schuur*.

Gedichten die zich laten lezen als het avontuur van een reis door de dag. De 'held' van het verhaal geeft zich rekenschap van zijn mogelijkheden en raakt verstrikt in een doolhof van tekort en teveel, van tijdgebrek en overvloed, van isolement en passie. Een fietstocht door het landschap rond de stad waar hij woont leidt hem naar de kern van zijn vragen.

Uit deze bundel nevenstaand titelloos gedicht.

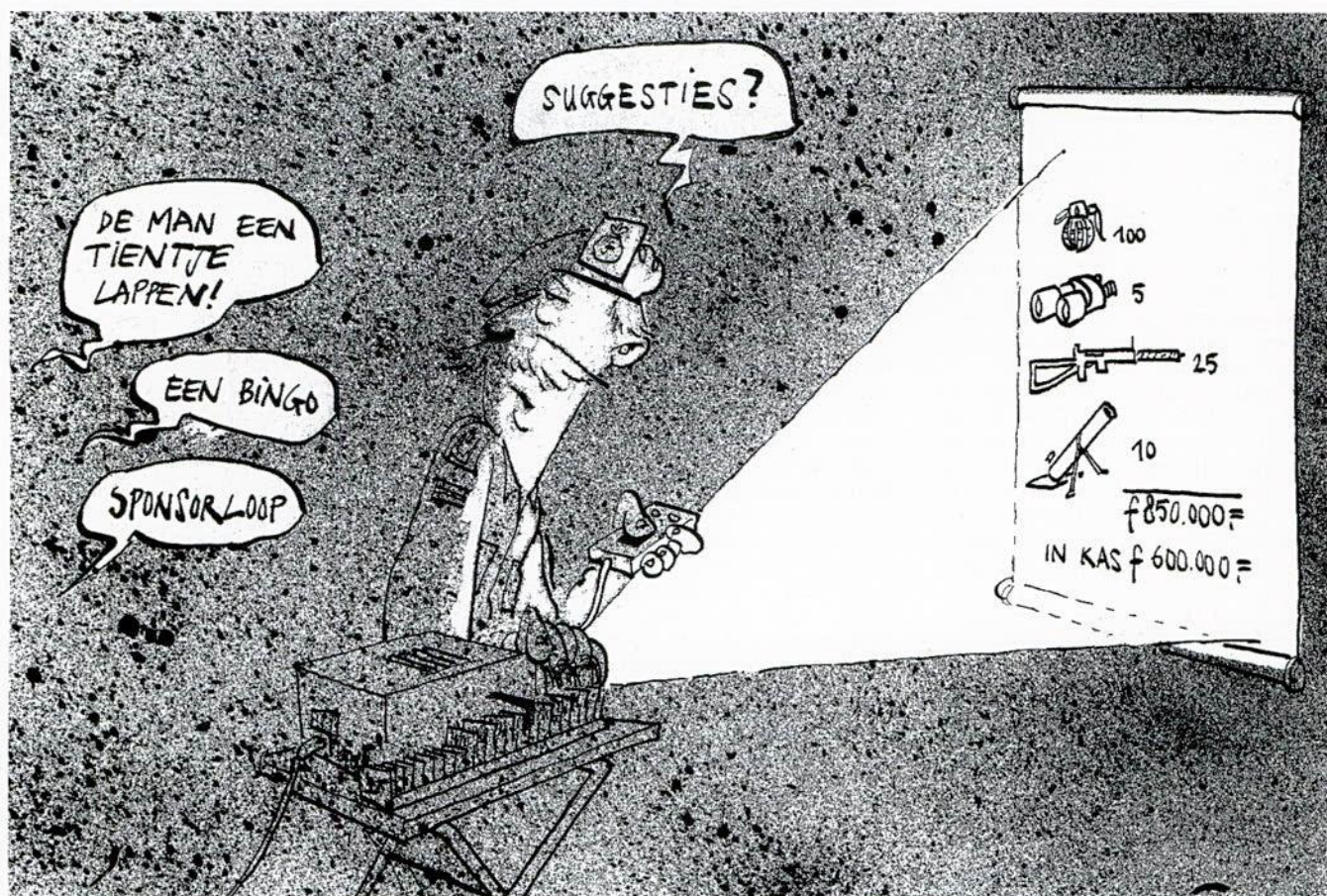
Jacob Groot: *Losse schuur*. De Harmonie, Amsterdam 1993. 60 blz. f 29,90. (WH)

Tussen de buien door
heb ik oog in oog gestaan
met de open schuurdeur,
toen ben ik me gaan

omdraaien alsof haar
scharnieren me stuurden
en lag het pad dat ik had
afgelegd vol plassen weer

voor me, ik heb het pad,
waarover het daglicht zich
ten voorbeeld strekte, opgeborgen

als een schop, toen ik mijn hoofd,
blozend van bloed, opnieuw
ophief, voltrok het veld me

? VRAGEN STAAT VRIJ

Wat vind jij?

Zou er dan misschien toch een ontwikkeling op gang komen?

Zou de mensheid zich gaan realiseren dat ze elkaar, met name tijdens oorlogsfacties, dingen aandoen die beneden elk niveau van menswaardigheid en beschaving liggen?

Daden die de menswaardigheid tarten! Onderlinge verminkingen die in de diepste wereld niet schijnen voor te komen: mannen de geslachtsdelen afsnijden/afbijten, vrouwen verkrachten, mensen vernederen tot in het diepste van hun eigenheid en hun zelfrespect, nog krenkender dan vermoorden of doden.

Ik kwam op die gedachte toen ik las van een resolutie aangenomen tijdens een Internationaal Vrouwen Vredesforum in Oberhausen in november vorig jaar. Daarin staat:

'Verkrachting in oorlogstijd moet beschouwd worden als een oorlogsmisdad en een misdaad tegen de mensheid. Het Internationaal Gerechtshof moet mandaat krijgen om dit soort misdaden in behandeling te nemen.'

Zouden we nu zover zijn dat we ons niet alleen realiseren dat allerlei soorten van mishandeling mensonwaardig zijn, maar zouden we daar nu ook consequenties aan gaan verbinden?

Ze dus tot misdaad en oorlogsmisdad gaan verklaren?

Ze dus ook dienovereenkomstig gaan berechten en bestraffen?

Zou deze tijd, waarin we als mensheid weer eens met de neus op het feit worden gedrukt tot wat voor een onmenselijk gedrag de mens in staat is, toch nog een ontwikkeling ten goede kunnen voortbrengen?

Namelijk dat dit soort handelingen oorlogsmisdaden zijn en als zodanig bestraft moeten worden?

Wat vind jij?

Steven

FEYENOORD'S OMMEKEER

Het gebeurt in de PTT Telecompetitie steeds minder dat een club in enkele seizoenen de lift neemt van de kelder naar de bovenste verdieping. Ook toen het nog gewoon de voetbalcompetitie heette, was die eigenlijk tamelijk voor-spelbaar. Wie om de titel zou strijden en wie in de 'gevaarzone' zou belanden, stond bij voorbaat vast. Dat had te maken met traditie en geld. En zelfs traditie en geld hadden met elkaar te maken.

Wie had het beste scouting-apparaat, wie had de meest professionele staf, wie kon de beste spelers kopen, wie de beste trainer? Dat waren lange tijd Ajax en Feyenoord.

Later besloot Philips méér in PSV te investeren en prompt ging PSV behoren tot de vaste titelkandidaten. Het gebeurde niet zelden dat de ranglijst van investeringen precies overeenkwam met de ranglijst van de eredivisie.

Leuk werd het pas, als zo maar Groningen, Twente, Vitesse of Roda JC zich gingen bemoeien met het spel der groten en bijvoorbeeld na zes weekeinden plotseling op de tweede plaats prijkten. Aan het eind van het seizoen kwam echter meestal de onvermijdelijke terugval. De selectie was niet breed genoeg, de blessures werden te talrijk of de ploeg kon de last van het voorzet niet meer aan.

■ Instorting

Soms donderde zo'n club het volgende seizoen geheel in elkaar en duurde het jaren voor een nieuwe opleving aan de orde was. Twente en Groningen maakten dat mee, Roda in mindere mate. Zelfs Feyenoord beleefde zo'n instorting. Hans Kraay, de meest overschatte ex-trainer van Nederland, bakte er geen hout van. Stellan Bengtsson, de Zweed, wist de crisis zelfs nog te verhevigen. De neergang ging gepaard met een enorme reeks financiële debacles en de bestuurlijke chaos was navenant. Zelfs Joop van der Reijden, die het op WVC toch heel aardig had gedaan en die later de programmabladen van Veronica de deur uit deed vliegen, kon er niets aan verhapstukken. Des te frappanter is het dat juist Feyenoord zich wist te onttrekken aan de wet van de zeven magere jaren. Het werden er slechts drie. De oude Rotterdamse club kwam toch weer bo-

vendrijven. Het was een paar jaar geleden ondenkbaar geweest, dat de toenmalige Feyenoord-trainer na een 5-0 nederlaag gezegd zou hebben: 'Wat een klote-wedstrijd, wat een wanprestatie! De spelers hebben het publiek weggejaagd.' Het zijn recente woorden van Van Hanegem.

■ Opleving

Hoe komt het dat Feyenoord, schijnbaar in weerwil van de statistiek, toch weer zo snel zo'n vooraanstaande rol is gaan spelen? Heeft dat te maken met het feit dat een club die verankerd is in het volk en die van oudsher toonaangevend was,

inderdaad 'nooit verloren' kan gaan? En dat een club met zo'n traditie hooguit tijdelijk op zijn grondvesten kan schud-den?

Dat lijkt een te vage hypothese. Hoe on-voorstelbaar het ook is, dat bijvoorbeeld Ajax in enig jaar plotseling op de veertiende plaats zou eindigen en het volgende seizoen weer zou meedingen naar het kampioenschap.

De meest gehoorde veronderstelling is dat Wim Jansen door zijn inzicht, aankoopbeleid en organisatietalent het Rotterdamse bolwerk weer op poten heeft gekregen. Het lijkt onwaarschijnlijk. Dat in de grond verlegen mannetje die ooit moest huilen, omdat hij een harde sneeuwbal op zijn hoofd kreeg? Die aardige krullebol met de uitstraling van een aardappel? Die brave huisvader die altijd woordvoerders nodig heeft en in Rotterdam slechts door zijn volksaccent waardering lijkt te kunnen aanbrengen? Zonder twijfel heeft de kleine Wim grote verdiensten. Zo heeft hij enkele spelers uit de tijd, dat hij bij SVV werkte, meegenomen naar Feyenoord en het bleken inderdaad talenten. De jonge Trustful heeft een trapechneuk die hem uiterst geschikt maakt voor de opvolging van de oude Metgod. En zo zijn er meer voorbeelden. Maar is Jansen daarmee de redder van Feyenoord?

■ Van Hanegem

Nee, de uiteindelijke ommekeer lijkt vooral tweeweg gebracht door een andere Wim, Van Hanegem dus. Heerlijk, hoe onbevange en recht door zee die zijn opvattingen over spel en spelers ten beste geeft. Feyenoord kende een traditie van hard werken, onverzettelikhed, gebrek aan fantasie en creativiteit, net-zo-lang-doorrammen-tot-die-bal-er-in-gaat. Van Hanegem heeft de speelsheid teruggebracht.

Hij moest onlangs examen doen voor de trainerscursus van de KNVB. Legendarisch was zijn antwoord, toen hem bij een eerdere poging om het diploma te halen, werd gevraagd: 'Wat heb je opgestoken?' Een sigaret, zei hij. Wie zoiets bedenkt, kan een ploeg inspireren en nieuwe stimulansen geven. Van Hanegem was als speler onconventioneel en hij brengt dat over op een club die jarenlang de reputatie genoot van domme stramienen. Dat is misschien wel de meest memorabele

prestatie uit zijn loopbaan. Zelfs Cruyff had er meer tijd voor nodig.

Hans van Wissen

MARINIERS EN UITZENDING (2)

'Als je beroepsmarinier bent, is dat nu eenmaal de konsekwentie'

'Het is je vak, dus wat zeur je nu?!' eigenlijk is dat ook de mening van de korporaal Siege Postuma en de mariniers 1 KV Willem van Wanrooy en Jeffrey Kater. Alledrie deel uitmakend van het UN-bataljon Cambodja 2. Siege, Willem en Jeffrey stonden zich mateloos aan het artikel in het februari-nummer van EGO, waarin een aantal mensen vertellen over hun twijfels en keuzes.

Raadvrouw Klazien van Brandwijk Wiltjer sprak met ze over die irritaties, vlak na een patrouille die ze met hun gewoergroep (2eGWgrp. 3e Pel, Golf Cie) hebben uitgevoerd. Warm, bezweet en stoffig vertellen ze waarom ze zich nu zo storen aan de mensen in dat artikel.

Siege: Kijk, natuurlijk mag je kritiek hebben, maar maak een keuze en doe iets. Als je tegen een hoop zaken gaat ageren en toch bij de baas blijft hangen, is dat wat me tegen de borst stuit. Je kunt best wel meedenken natuurlijk.

Maar als je er opeens van staat te kijken dat de baas je naar Cambodja stuurt of naar andere plaatsen waar je liever niet naar toe gaat, dan zul je eerlijk ten opzichte van jezelf moeten zijn. Zelfs als je al twintig jaar bij je baas zit, of misschien juist dan wel.

Ik denk dat je gewoon eerlijk tegen jezelf moet zijn. Je weet dat je overal naar toe uitgezonden kan worden. Dat maakt het korps juist zo anders dan de andere krijgsmachtdelen. Je weet die dingen,

ook als je twintig jaar geleden bent begonnen.

■ Bekend

Is dat zo? Wist iemand die twintig jaar geleden bij de baas begon dat hij aan het einde van zijn diensttijd naar Cambodja gestuurd kon worden?

Siege: Niet specifiek Cambodja natuurlijk, maar je weet bij het korps dat je overal ter wereld ingezet kan worden. Dus ook in Cambodja. Daar moet je altijd rekening mee houden.

Willem: Je bent er toch ook voor opgeleid, dus je moet dan niet gaan zeuren als je naar dit soort landen wordt uitgezonden. Het is niet altijd rozegeur en

maneschijn. Er is meer in de wereld dan de West, Schotland of Noorwegen. Cambodja hoort er gewoon bij.

Ik kan me voorstellen dat dit voor jullie geldt, maar waarom vinden jullie je zo op over mensen die daar anders in zitten?

Jeffrey: Er staat ook een stuk in over een herintreder. Dat is helemaal te gek. Die heeft zelf de keuze gemaakt om terug te komen. Dat doe je toch bewust. Ik ben ook herintreder en ook ik heb de keuze zelf bewust gemaakt. Om daar dan achteraf negatief over te gaan doen. Nee, je kiest er voor terug te komen bij het korps mariniers omdat je iets wilt ervaren, omdat je iets mee wilt maken en omdat je een bepaalde ervaring achter de rug hebt bij het korps.

■ Konsekwent

Mag je dan in de voorbereiding niet ontdekken, hé, het is toch allemaal anders als ik dacht of me herinner?

Jeffrey: Natuurlijk mag dat wel, maar als je dat stuk leest is het alleen maar negatief.

Siege: Kijk, zoals die herintreder praat, denk ik: Je bent wel de tinus om buiten je vriendin om de beslissing te maken om naar het korps terug te gaan. Maar nu het hem niet bevalt en hij zich meer thuis voelt bij de officieren dan bij zijn

eigen maten, nu is hij niet de tinus om eruit te stappen en weg te gaan, omdat hij bang is voor gezichtsverlies voor zijn omgeving. Dat vind ik een onvolwassen houding.

Willem: Het is denk ik niet dat de mensen niet mogen ontdekken dat het anders is, maar de manier waarop ze er mee omgaan, dat doe je niet.

De enige, die volgens mij echt eerlijk is, is die jongen die de keuze maakt om er uit te gaan. Dat moet ontzettend moeilijk voor hem zijn geweest. Dat zegt hij ook.

Siege: Ja, die is tenminste konsekvent. Maar neem die man die tot de laatste dag de tijd neemt om te beslissen of hij wel of niet meegaat. Ja, dat kan toch niet? Het zal je gewoontegroepscommandant maar zijn. Zoiets kun je toch niet maken naar je gewoontegroep toe. Ook daar heb je verplichtingen.

En die majoor die de schuld van zijn gebroken relaties neerlegt bij het korps, nou ja zeg. Die maakt het helemaal mooi. Als je kiest voor je gezin heb ik daar respect voor, maar kies dan en neem ontslag.

■ Op instellen

Maar in de beleving van die man is het

wel zo.

Willem: Daar had hij dan ook wel eens eerder bij stil mogen staan. Wel de mooie zaken bij het korps doen, maar niet thuis geven nu het er op aan komt. Dat kan niet.

Jeffrey: Natuurlijk zal dat voor al die mensen wel kloppen, zoals ze het zeggen, maar je kunt je natuurlijk nooit aan de verantwoordelijkheid van je baan onttrekken.

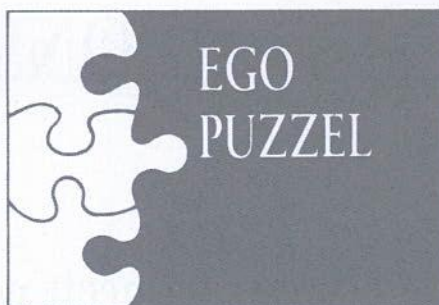
En die herintreder is natuurlijk heel dom bezig. Als je eerst al een beslissing neemt zonder met je vriendin te overleggen, en als je dan denkt dat je als puppes 1 voor generaal kunt spelen... Dat werkt natuurlijk niet.

Kijk, bij die ouderen kan ik me wel iets voorstellen. Je kunt niet van de ene op de andere dag ontslag nemen, want waar vind je zo snel een andere baan? Siege: Maar toch. Tot de dag dat je met pensioen gaat kunnen ze je wegsturen. Daar moet je je op instellen als marinier. En de politiek bepaalt waar je naar toe gaat. Zo werkt dat in Nederland.

Als je beroepsmarinier bent is dat nu eenmaal de konsekventie.

Dank jullie wel.

Klazien van Brandwijk Wiltjer

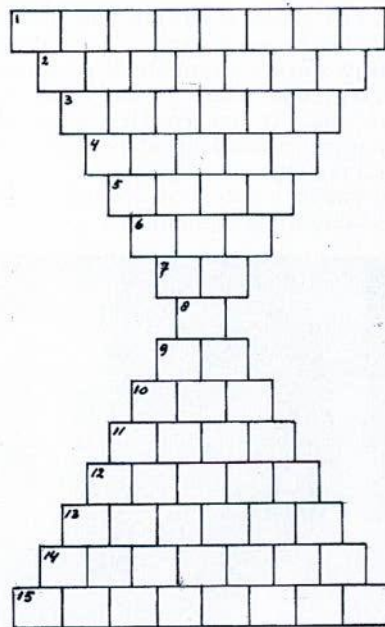
Zandloper

De oplossing van de puzzel in het meinummer, waarbij vier woorden zowel horizontaal als vertikaal dienden te worden ingevuld, luidt:

1-peloton, 2-losgeld, 3-toestel, 4-nadelen.

Dit keer weer eens een zandloper, waarvan elk woord bestaat uit dezelfde letters als het voorgaande, eerst min één en later plus één letter.

De omschrijvingen luiden als volgt: 1-de tombola doen (8 letters), 2-goochelen (7), 3-eten geven (6), 4-de zeilen innemen (5), 5-ogenblik (4), 6-telwoord (3), 7-voegwoord (2), 8-klinker (1), 9-muzieknoot (2), 10-loop (3), 11-palm (4), 12-draad (5), 13-verzoeken (6), 14-schipbreuk lijden (7), 15-degene die aanreikt (8).

ANDERS

In Joegoslavië was het allemaal heel anders.

Dit hier stelt toch niks voor. Er is niets aan de hand. Daar waar ik in Joego-

slavië zat, daar waren pas echte beschietingen.

Zoiets had ik me ook van hier voorgesteld.

Maar nee hoor.

Het enige wat ik doe is mensen vertellen waar de heli staat waarin ze moeten stappen.

Of vertellen dat er geen heli is, of dat ze niet op de lijst staan.

Ik had me iets heel anders bij die VN-taak in Cambodja voorgesteld.

Ik ben hier nog niet één keer bang geweest.

In Joegoslavië wel.

Geloof me maar, het is allemaal niets als het hotel onder je gat wordt weggescho-

ten.

Nee dit hier is kinderspel, bij Joegoslavië vergeleken.

Hier zie je geen lijken op straat of uitgehongerde mensen.

Hier lijkt alles gewoon.

Als ik andere lui hoor klagen denk ik, wat zeur je nou man, dan had je in Joegoslavië moeten zijn.

Dit half jaar kan me niet vlug genoeg omgaan.

Als er in Joegoslavië dan nog geen vrede is, dan ben ik weer vrijwilliger.

Daar kan je mensen pas helpen, hier is het heel anders.

WIKLA

DE STADIONSPEAKER

KLU-sergeant heeft wekelijks groter gehoor dan menig generaal

Vanaf de oprichting is Rein de Vries een fanatiek supporter van Cambuur. Daarvoor heeft hij zelf op een redelijk amateurnivo gevoetbald. Sinds het seizoen '86-87' is hij de vaste stadionspeaker van Cambuur. Een cursus logopedie heeft ie nooit gevolgd, ook een sollicitatiegesprek was niet noodzakelijk om, tussen de reclameslogans door, zijn stem te verheffen.

"Nee, ik riep wel eens wat om bij het tweede en op een gegeven moment werd ik ook voor het eerste gevraagd. Een kans die ik uiteraard niet liet lopen. Als jongen wilde ik altijd al voetbalverslaggever worden. Weliswaar is dat niet gelukt, maar stadionspeaker komt toch aardig in de richting".

Rein's leven bestaat overigens niet alleen uit voetbal. Als sergeant is hij werkzaam bij de documentaire informatievoorziening op de vliegbasis Leeuwarden. Daarnaast is hij actief in de vakbond en fungeert hij als contactman voor de Dienst humanistisch geestelijke verzorging op de vliegbasis. Rein de Vries, een sociaal actief en veelzijdig mens. Raadsman Bart Hetebrij voerde voor EGO een gesprek met deze vlotte prater.

■ Rugnummers

"Ik hou van een lekker scherp rugnummer. Een plakkaat dat goed leesbaar is. Neem nu die zebra-shirts van Cambuur. Daarop zijn de rugnummers haast niet te lezen. Om over de shirts van Go Ahead maar te zwijgen. Heb je die wel eens gezien? Donkergeel op een rood vlak. Pure ergernis."

Rein kan zich mateloos opwinden over slecht verzorgde rugnummers.

"Ja, dat klinkt misschien gek, maar voor mij zijn die dingen een belangrijke bron van informatie. Je moet niet vergeten dat iedere keer dat een speler scoort of gewisseld wordt, ik zijn naam door het stadion moet roepen. Als het rugnummer dan bedekt wordt door allerlei strepen of kleurvlakken en niet te lezen is, zit ik mooi met de gebakken peren. Dan moet ik maar zien hoe ik achter de naam van zo'n speler kom. Je kunt niet zomaar wat in het wilde weg schreeuwen...

Daarmee heb je niet alleen het publiek, maar ook jezelf te pakken.

Gelukkig heb ik nog maar één keer meegemaakt dat er echt niets van te maken viel. Dat was tegen de Graafschap. Het veld was een grote modderpoel en uit een scrimmage wist een speler van de Doetinchemse ploeg te scoren. Terwijl hij terugliep naar de middenstip probeerde ik uit alle macht zijn nummer te lezen. Maar daar was geen beginnen aan. Het ding zat van top tot teen onder de drek en was totaal onleesbaar geworden. Van ellende ben ik toen naar buiten gelopen en heb een zootje toeschouwers naar de doelpuntenmaker gevraagd, maar ook die konden mij niet helpen.

Tja, dan houdt het op. Dan kun je wel wat gaan gokken, maar daar begin ik niet aan. Uiteindelijk heb ik het volgende omgeroepen: 'Over de doelpuntenmaker van de Graafschap kan ik u helaas niet inlichten. Het rugnummer is onleesbaar geworden.' Kijk, zo hoort het, dat is tenminste eerlijk."

■ Opstelling

Naast goed leesbare rugnummers, is ook

Rein de Vries (met zoon Ibo) in de radiokamer: 'Als speaker kun je 't niet maken om je gal te spuien of onzin uit te kramen. Daar zit het publiek niet op te wachten...'

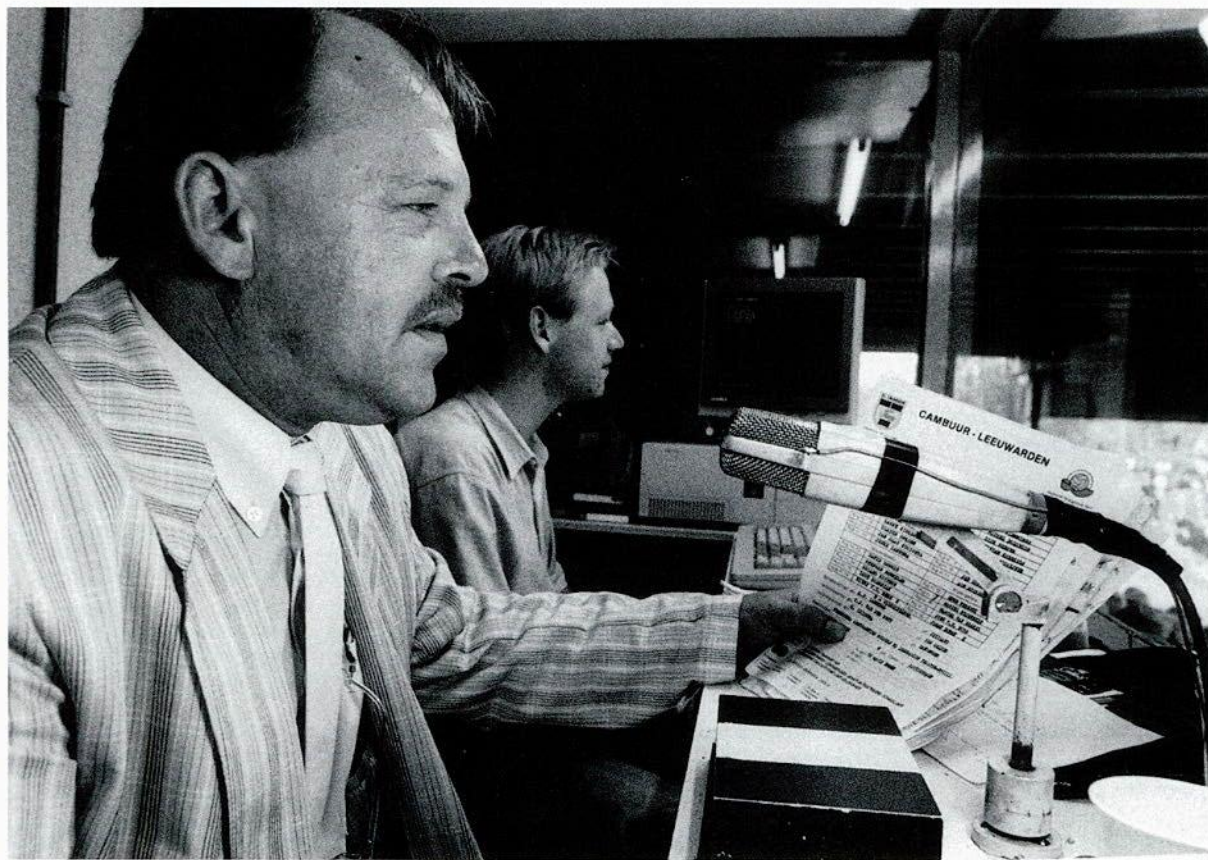

FOTO: JAAP SPIEKER

het tijdig doorkrijgen van de opstellingen van belang. Trainers die vlak voor de wedstrijd nog even hun opstelling afgeven, kunnen bij Rein geen goed meer doen.

"Nee, ver voor het begin van de wedstrijd moet ik zo'n opstelling al op papier hebben. Die tik ik zelf uit en kopieer ze daarna voor de zakenclub en de pers. Vooral de laatste groep zit er altijd met smart op te wachten.

Ik kan me dan ook wezenloos ergeren aan trainers die er op het laatste moment mee aan komen draven. Zoals Kistemaker... Die presteerde het doodleuk om vlak voor aanvang van Cambuur-DS, je weet wel die belangrijke wedstrijd voor promotie naar de eredivisie, de opstelling vrij te geven.

Terwijl er zo'n tweehonderd journalisten in de perskamer zaten te wachten, deed Kistemaker het rustig aan, en kookten mij de eieren in de kont. Die persmuskieten bleven maar om die opstelling zeuren en ik kon niets anders doen dan 'nee' verkopen. Het was om gek van te worden. Voor Kistemaker was het natuurlijk een leuk tactisch spelletje, maar ik kon hem wel villen. Maar dat is nu verleden tijd. Ik kan het goed vinden met Kistemaker, al blijft hij traag als dikke stroop."

■ Hilariteit

Rein's mooiste Cambuurmoment zal menig trouw aanhanger niet verbazen.

"Dat was de gedenkwaardige wedstrijd Cambuur-DS. Een bloedstollende partij, die tenslotte eindigde in 6-5. Toen ging ik bijna door het dak."

Ook de in het Cambuur-stadion gespeelde wedstrijd Cambuur-Japan, weet Rein zich nog goed te herinneren.

"Een prachtige happening. Al maakten die Japanse namen het er niet makkelijker op. Probeer jij maar eens vlot te zeggen 'in de 32ste minuut wordt Takashi Mizunuma vervangen door Yoshiyuki Matsuyama'. Dat is echt lachen geblazen.

Ook Nederlandse namen geven weleens aanleiding tot hilariteit. Zo hadden wij hier een keertje het scheidsrechterlijke trio Klootwijk, Hoppe en Van der Neut. Je kunt je voorstellen wat die aankondiging op de tribunes teweeg bracht."

■ Op de hoogte

In de radiokamer zwaait Rein de Vries de scepter. Zoon Ibo verzorgt de techniek en Herke Ketzer, ook een luchtmachtman, houdt zich bezig met de score service dienst.

In de praktijk betekent dit dat Herke in contact staat met een speciale centrale van de PTT. Deze centrale heeft een verbinding met alle stadions in Nederland waar op dat moment betaald voetbal wordt gespeeld. Zo blijven ze van minuut tot minuut op de hoogte van het scoreverloop.

Zelf geeft Herke op zijn beurt aan die centrale de bijzonderheden bij Cambuur door. Terwijl er contact wordt gelegd met de PTT, hoort het publiek een bandje met reclame en even later roept Rein de opstellingen om.

"Uiteraard nadat ik de mensen eerst welkom heb geheten. Is dat achter de rug, dan draait Ibo meestal nog even de Cambuur-plaat. Vervolgens maak ik de speler van de week en de mascotte bekend, meld welk jeugdelftal bij Cambuur te gast is en welke firma de wedstrijdbal heeft aangeboden. Daarna is het wachten op het beginsignaal."

■ Spanning

Sinds vorig jaar zit Cambuur in de eredivisie. Het is volgens Rein nog maar de vraag of dit hoge nivo gecontinueerd kan worden, ondanks de aankoop van Djurovski. Deze vedette staat op dit moment (het gesprek vond medio april plaats; red.), wegens een rode kaart, zes wedstrijden buiten spel. Juist nu Cambuur zich in de gevarenzone bevindt. Om degradatie te voorkomen moet men uit zes wedstrijden nog zes punten halen.

Rein beschouwt de wedstrijd tegen Fortuna als de sleutelwedstrijd, omdat deze club zich ook in de gevarenzone bevindt. Spanning alom dus. Uiteraard gaat er dan wel eens wat mis.

"Ja, het is allemaal live hè... En dan wil je je wel eens verspreken."

Een verspreking is volgens Rein op zich niet erg. Vervelender wordt het wanneer speakers zonodig hun eigen mening door de microfoon moeten schreeuwen, of proberen de clown uit te hangen.

"Als speaker kun je het domweg niet maken om je gal te spuien of allerlei onzin uit te kramen. Daar zit het publiek niet op te wachten. Vooral hier in Friesland niet. Ik hou het dan ook altijd kort en zakelijk."

Hoogtepunten van het afgelopen jaar waren de aankondigingen van topduels met Ajax, PSV en Feyenoord. Een bekroning op zijn passie. Dat neemt niet weg dat er lef voor nodig is om meer dan 10.000 mensen toe te moeten spreken. Dat doet geen generaal wekelijks. De sergeant doet het.

Bart Hetebrij

BUDDY DEFRANCO

Grootste klarinet talent in de jazz

Jaren geleden heb ik in dit blad al eens een artikel gewijd aan de klarinet in de jazzmuziek en er op gewezen dat dit instrument vooral in de New Orleans- en Swingperiode een belangrijke rol speelde. Namen als Johnny Dodds, Jimmy Noone, Benny Goodman en Artie Shaw spreken in dit verband voor zich.

De intrede van de Bebop maakte echter een einde aan deze voorname positie. Blijkbaar waren de ingewikkelde ritmische en harmonische patronen van de nieuwe muziek te moeilijk voor de gemiddelde klarinettist.

De klarinet is nu eenmaal veel lastiger te bespelen dan bijvoorbeeld een saxofoon. Dit laatste instrument octaveert, dat wil zeggen dat een lage C door het simpel indrukken van de octaafklep automatisch een hoge C wordt. Bij de klarinet is dit absoluut niet het geval. De drie registers van dit instrument zijn namelijk in twaalfden opgebouwd. Een lage C wordt hier dus een midden G. Wanneer je bedenkt dat de Bebop bij voorkeur gebruik maakt van razendsnel gespeelde grote intervallen, worden de beperkingen van de klarinet duidelijk.

Toch zijn er een paar muzikanten geweest die al deze moeilijkheden door een enorme virtuositeit wisten te overwinnen en aan één van hen wil ik hier aandacht schenken.

Het was namelijk 17 februari jl. 70 jaar geleden dat Bonifacio Ferdinando

Leonardo 'Buddy' DeFranco werd geboren en aangezien deze oude meester nog zeer recent een werkelijk schitterende CD produceerde, leek het mij een goed idee de vaak nog jonge lezers van dit blad eens op hem attent te maken.

■ Uren studie

Buddy DeFranco mag rustig worden beschouwd als het grootste klarinet talent dat de jazz ooit heeft gekend.

Hij kwam in 1923 te Camden, New Jersey, ter wereld in een gezin dat, de familienaam zegt het al, uit midden Italië stamde. Een echt gelukkige jeugd heeft Buddy niet gekend. Vader DeFranco verloor al voor de geboorte van Buddy het gezichtsvermogen en moeder kon de harde strijd om het bestaan niet al te goed aan en belandde na een poging tot zelfmoord in een inrichting. Het gezin werd opgevangen door een tante en zij zorgde er voor dat de vijf kinderen een behoorlijke schoolopleiding kregen.

De jonge Buddy ging naar de Mastbaum Technical High School die bekend stond

om zijn prima muziekprogramma. In zijn klas zaten onder andere de trompettisten Red Rodney en Joe Wilder. Buddy kreeg aanvankelijk een mandoline in handen, maar reeds op achtjarige leeftijd switchte hij naar de klarinet. Hij bleek over een enorme aanleg te beschikken en was tevens bereid dagelijks uren lang op het zo moeilijke instrument te studeren.

■ Tommy Dorsey

Toen Buddy veertien jaar was, won hij een grote landelijke talentenjacht en de voorzitter van de jury, Tommy Dorsey, voorspelde hem een mooie toekomst. Een jaar later werd de jonge DeFranco al professional en verdiende hij zestig dollar per week, hetgeen voor die tijd zeker niet slecht was.

In 1941 sloot hij zich aan bij de band van de beroemde drummer Gene Krupa en het was daar dat hij het echte muzikantenleven met al zijn ups en downs leerde kennen. Toch zou Buddy altijd clean blijven, want hij ontdekte al heel snel dat dope en drank een funeste uitwerking op zijn spel hadden en hij was een veel te grote perfectionist om zo iets te kunnen accepteren.

In 1944 kwam Buddy terecht bij het orkest van Tommy Dorsey, die zich het jeugdige talent nog zeer goed wist te her-

Buddy DeFranco

inneren. Hoewel Dorsey en DeFranco vaak met elkaar overhoop lagen, ontwikkelde zich tussen beide mannen toch een vriendschap die tot Dorsey's dood stand zou houden. De meningsverschillen gingen meestal over de wijze waarop Buddy soleerde. Dorsey was echt een man uit het swingtijdperk, terwijl Buddy meer open stond voor de nieuwe ontwikkelingen.

■ Eigen weg

Een en ander leidde ertoe dat Buddy diverse malen Dorsey's band verliet om telkens weer terug te keren, maar rond 1950 besloot hij definitief zijn eigen weg te gaan.

Halverwege de veertiger jaren had Buddy namelijk kennis gemaakt met de muziek van Charlie Parker en hij kende vanaf dat moment maar één doel: op de klarinet net zo spelen als Parker op zijn alt. Daartoe ging hij over op een mondstuk met een wijde tipopening, waarop hij dan ook nog eens een zwaar riet zette. Dit alles om de power die Bird etaleerde te kunnen evenaren.

In de jaren vijftig ontwikkelde Buddy DeFranco zich tot de enige echte bebop-klarinetist en albums als *Mr. Clarinet*, *Jazz Tones* en *Cooking The Blues* laten een musicus horen die vooral in technisch opzicht zijn gelijke niet kent.

Misschien kwam door die alles en iedereen verpletterende techniek het gevoel wel wat in het gedrang. De muziek van

Buddy DeFranco en Terry Gibbs

Buddy uit die tijd straalde soms weinig warmte en des te meer arrogantie uit, waardoor niet elke jazzliefhebber hem waardeerde.

■ Ommekeer

De jaren '60 brengen een grote ommekeer. De jazz wordt verdrongen door de popmuziek en de werkgelegenheid gaat navenant achteruit. Buddy is dan ook dolblij wanneer hij het leiderschap over de Glenn Miller Band krijgt aangeboden. Jarenlang toert hij met dit orkest de hele wereld rond en al die tijd raakt hij zijn klarinet nauwelijks aan.

In 1975, wanneer het getij wat gekeerd is, besluit hij zijn jazzcarrière weer op te pakken en gaat een partnership aan met vibrafonist Terry Gibbs. De beide roemruchte heren hebben direct veel succes met hun groep en maken ook een paar platen waarvan *Chicago Fire* wel het meest geslaagd is.

Enkele jaren geleden hoorde ik Buddy DeFranco op het Drum Festival en toen viel mij op dat de oude maestro eigenlijk mooier speelde dan ooit. Zijn spel is nu veel meer emotioneel geladen en rijper dan vroeger. Zijn onlangs verschenen CD *Chip Off The Old Bop* vormt het welluidende bewijs van deze stelling. Sterker, ik denk zelfs dat deze opname de beste is die hij ooit maakte.

Hoe het ook zij, meesterklarinetist Buddy DeFranco heeft zijn plaats in de jazzgeschiedenis allang verdiend.

Theo Carree

Beknopte discografie

Buddy DeFranco Quartet: 'Mr. Clarinet', Verve POCJ 1943;

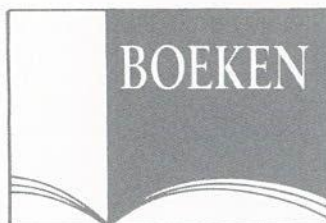
Buddy DeFranco/Terry Gibbs: 'Air Mail Special', Contemporary CCD 14056;

Buddy DeFranco/Terry Gibbs: 'Chicago Fire', Contemporary CCD 14036;

Buddy DeFranco Quartet: 'Chip Off The Old Bop', Concord CCD 4527

Buddy DeFranco Quintet: 'Like Someone In Love', Progressive PCD 7014

Zimbabwe

Begin dit jaar verscheen 'Op gespannen voet', de eerste Engelstalige roman geschreven door een zwarte vrouw. De auteur, de Zimbabweaanse Tsitsi Dangarembga, won er in 1989 gelijk de Commonwealth-prijs mee.

Het jury-rapport noemde het boek een 'prachtige en gevoelige exploratie van de positie en de strijd van een Afrikaans volk, onderworpen aan een systeem dat gericht is op de vernietiging van zijn eigenwaarde'. De (autobiografisch getinte) roman speelt zich af in de jaren zestig, toen Zimbabwe nog Rhodesië werd genoemd en het blanke minderheidsregime van Ian Smith er nog de lakens uitdeelde. Vanuit het wisselende perspectief van vier vrouwen beschrijft Dangarembga hoe het is om 'tussen twee werelden' te

moeten leven. Het plattelands-meisje Tambudzai en haar moeder proberen vanuit een landelijke achtergrond greep te krijgen op zichzelf en de omgeving. Daartoe achten ze het nodig dat ze zich losmaken van hun kleine, enge wereldje. Haar nichtje Nyasha en haar moeder hebben een geheel andere afkomst. Nyasha is opgegroeid in het gezin van een hoofdonderwijzer en verbleef gedurende de eerste jaren van haar leven in Engeland. Zij hoeft zich niet los te maken van haar moedergrond, maar is verscheurd door de twee zo te gengestelde werelden.

Uiteindelijk blijken allen toch op zoek te zijn naar antwoorden op dezelfde levensvragen.

Tsitsi Dangarembga: Op gespannen voet. In de Knipscheer, Amsterdam 1993. 285 blz. f 39,50. (WH)

Psychiatrie

De Nieuwzeelandse schrijfster Janet Frame werd ook in ons land bekend door haar autobiografische trilogie, die met veel sukses door Jane Campion werd verfilmd onder de titel 'An Angel At My Table'.

Wie de trilogie gelezen heeft zal ongetwijfeld ook haar nieuwste boek 'Gezichten in het water' willen lezen. (Terzijde: wie de

trilogie niet las kan gerust dit boek ter hand nemen.) Deze roman is gebaseerd op de jarenlange, persoonlijke ervaringen van Frame in psychiatrische inrichtingen (er werd ten onrechte aangenomen dat zij aan schizofrenie leed). Het beeld dat de lezer, via de hoofdpersoon Istina Mavet (lees Janet Frame), van deze klinieken krijgt voorge-schoteld is ronduit huiveringwekkend. Denkt men aanvanke-lijk nog dat ze te genezen is,

naarmate men daar meer aan gaat twijfelen wordt de behandeling onmenselijker, bijna beestachtig. De electro-shock behandelingen, de geweldige tragiek van datgene wat er met mede-patiënten gebeurt en het regelmatig wreed opererende personeel veroorzaken bij deze Istina grote verwarring en angsten. De steeds sterker wordende dreiging van een alles 'oplossen-de' hersenoperatie maakt het leven voor deze vrouw tot een ware hel (ze heeft teveel medepatiënten na zo'n operatie nog slechts als een zombie zien rondlopen).

Aangrijpende roman!
Janet Frame: Gezichten in het water. De Geus, Breda 1993. 272 blz. f 34,90. (WH)

India

Voor liefhebbers van literatuur uit de zogenoemde Derde Wereld komen er met de regelmaat van de klok prima boeken in vertaling op de markt. Zo verscheen onlangs 'Arjun' van de in Bangladesh geboren schrijver Sunil Gangopadhyay. Deze Arjun komt op elfjarige leeftijd (vanuit Oost-Bengalen)

Sunil Gangopadhyay
Arjun

met zijn broer en moeder in Calcutta aan, waar zij door de autoriteiten in een vluchtelingen-kamp worden ondergebracht. Ondanks de beroerde omstandigheden weet Arjun zich door studie te onttrekken aan het leven in deze gemeenschap en lijkt een mooie toekomst voor hem weggelegd. Althans zo oogt het, want in toenemende mate voelt Arjun dat hij zich niet kan losmaken van de problemen van

zijn medevluchtelingen en landgenoten. Hun ellende is ook zijn ellende. Arjun beseft dat hij tot een keuze zal moeten komen: in opstand komen tegen het onrecht dat hem en de zijnen wordt aangedaan of deze gemeenschap eenvoudigweg de rug toe keren. Na lang aarzelen besluit hij naar de wapenen te grijpen om terug te vechten.

Op indringende wijze weet Gangopadhyay in deze roman de authentieke situatie van de Oostbengalse vluchtelingen in Calcutta tot leven te brengen.
Sunil Gangopadhyay: Arjun. Ambo, Baarn 1993. 189 blz. f 29,50. (WH)

Ruige nachten

Begin maart overleed de Franse schrijver, cineast, regisseur en musicus Cyril Collard op 35-jarige leeftijd aan aids. Het toeval wilde dat deze gebeurtenis nage-noeg samenviel met het (in Nederland) in première gaan van zijn met vier Césars (de prijzen van de Franse academie voor filmkunst) bekroonde film *Ruige Nachten* ("Les nuits fauves"). Kort nadien kwam het gelijknamige boek in vertaling uit. In het sterk autobiografische 'Ruige nachten' beschrijft Collard het leven van de seropositieve Jean. Deze Jean, dertig jaar en van beroep cameraman, houdt van jongens, perverse anonieme kontakten en van het jonge meisje Laura. Al bij het lezen van de eerste artikelen over aids wist Jean met zekerheid dat deze ziekte hem 'met miljoenen

andere verdoemden zou meesleuren'. Een voorspelling die geheel in het verlengde ligt van zijn 'handel en wandel'. Enige tijd later blijkt hij inderdaad seropositief te zijn. Jean durft dit niet aan Laura te vertellen. Laura, die waanzinnig verliefd is op Jean, kan er volstrekt niet tegen dat deze aan de lopende band (vluchtige) kontakten heeft met anderen (in het bijzonder mannen). Ze schuwt geen middel om hem aan zich te binden: smeekbeden, leugens, geweld, dreigen met een proces, enz. Soms stoort hij haar af, andere keren kan hij geen weerstand bieden. Een met grote vaart geschreven roman over deze mensen die elkaar beminnen en tegelijkertijd kapot maken.

'Een boek dat je geest doet exploderen, waarvan je koud wordt van afgrijzen, maar dat je toch steeds weer oppakt...' (Le Figaro). En daar is geen woord aan overdreven.

Cyril Collard: Ruige nachten. De Geus, Breda 1993. 264 blz. f 15,-. (WH)

Foto

Kort geleden verscheen het proza-debuut van de dichter Pieter Boskma, 'Een foto van God'. Deze novelle begint heel intrigerend: 'Op de eerste dag van de oorlog, toen de Moeder Aller Veldslagen dan eindelijk was losgebarsten, realiseerde ik me dat ik nergens geschikt voor was, zelfs niet voor krijgsgevangene of gesneuvelde, laat staan voor overwinnaar. Slechts de rol van toevallige passant, de zappende televisiekijker in zijn zonder zin of doel door de kosmos zwevende stoel die met niets langer dan een minuut te maken heeft, leek mij op het lijf geschreven.'

En, alsof het nog niet duidelijk genoeg was, een bladzijde verder: 'Zelfs binnen de final battle van de mensheid was voor mij geen plaats, nog niet eens als latrinebouwer van de achterhoede...'

De ik-figuur is een getrouwde man die na vele beroepen te hebben uitgeoefend zich onttrekt aan de invloed van zijn vrouw ('wier volmaaktheid me te rustig maakte voor welke strijd dan ook'), een kamer huurt en zich terugtrekt om na te denken over zijn gevoel van algehele ongeschiktheid en te trachten zich te bevrijden van haar verlamdende werking. Een in zijn nieuwe kamer achtergebleven foto van een mooi jong meisje vormt een belangrijke drijfveer in dit proces. Een aardig lichtvoetig verhaal vol melancholie en humor.
Pieter Boskma: Een foto van God. In de Knipscheer, Amsterdam 1993. 125 blz. f 24,50. (WH)

Portugese roman

In juni '91 wijdde ik een enthousiaste recensie aan de virtuoze roman *Ballade van het Hondenstrand* van José Cardoso Pires (1925). In oktober van dat jaar werd de auteur in Rome bekroond met de Zuid-Europese Literatuurprijs voor zijn hele oeuvre. Geen wonder dat uitgeverij de Prom in zijn Portugese reeks weldra met een tweede vertaling (opnieuw van Catherine Barel) uitkwam: de eerder geschreven (1968) roman 'De Kroonprins'. Eveneens een geheimzinnig 'misdaad'-verhaal over de spoorloos verdwenen(?) ingenieur Tomás Manuel, laatste telg uit het feodale geslacht da

Palma Bravo's, wiens jeugdige vrouw Maria das Mercês en hun éénarmige halfbloed huisknecht Domingos zouden zijn vermoord. Tomás de Elfde placht rond te racen in 'Het Helleschip', een Jaguar E-4.2 liter, al of niet met de mooie Maria naast zich en Domingos tussen de enorme Duitse herdershonden Lord en Matroosje op de achterbank. Als hij tenminste niet op jacht was in de dennenbossen en moerassen bij zijn Huis aan de Lagune. Een Auteur vertelt het verhaal, peinzend gezeten voor het raam van een jagerspension aan het dorpsplein van Gaferia (135 km van Lissabon), door middel van zijn herinneringen aan jachtpartijen met Tomás en gesprekken met 'getuigen' als de pensionhoudster, een loterijventer, de dorpspastoor en de schout. Maar Cardoso Pires deed veel

meer dan de poging beschrijven van de Auteur om er achter te komen of deze raadselachtige en tragische driehoeksverhouding in misdaad eindigde. In zijn unieke verteltrant gebruikt hij het verhaal en de hoofdpersonen om - in de tijd van het fascistische Salazar-régime van voor de Anjerrevolutie in 1974! - hem fascinerende thema's aan te roeren als o.a. de verhoudingen tussen man-vrouw, heer-knecht, mens-dier, leven-dood en seksualiteit-onderdrukking. Maar ook het probleem van (het verloop van) de tijd en het spel-element in de literatuur. En dat alles spannend en met veel humor geschreven.

José Cardoso Pires: *De Kroonprins*. De Prom, Baarn 1992. 216 blz. f 37,50. (FS)

Zoektocht

Hans Koning (pseudoniem voor Hans Koningsberger, Amsterdam 1924) ontvluchtte in 1940 bezet Nederland en diende in het Engelse leger. Via Indonesië kwam hij in 1951 in de VS terecht, maakte jarenlang reportages, schreef politieke reisboeken (o.a. over Rusland, China en Egypte) en publiceerde 13 romans, waarvan er in Amerika drie werden verfilmd (aan een vierde wordt gewerkt). Onlangs verscheen bij Van Gennep 'Naar de Noordpool', zijn vijfde roman in Nederlandse vertaling (door Annelies Roskam). Daarnaast bracht EPO (Antwerpen) vorig jaar de vertaling uit van zijn zeer kritische *Columbus: Einde van een*

mythe uit 1975, dat in het Columbusjaar 1992 in Amerika een invloedrijke bestseller werd. Halverwege in 'Naar de Noordpool' lezen we: 'Mogelijk vind ik mijn blokhuut niet eens terug, maar moet ik door deze halve soort wildernis zwerven als een bijna-Vliegende Hollander, die steeds weer bijna omkomt en die altijd weer bijna gered wordt; ik ben op een bijna-reis(...)'. waarmee in een notedop de inhoud van de roman is aangeduid. De 46-jarige ik-figuur verzuurt, na een mislukt huwelijk en dito carrière, zijn New Yorkse bestaan voor een ruig leven in de Canadese wouden. Gebrek aan mondvoorraad dwingt hem al gauw tot lange en barre dwaaltochten rond de blokhuut. Hij heeft vreemde ontmoetingen: met een Cree-indiaan, met mensen van de zogenaamde Meteodienst van Quebec (waarschijnlijk een geheime militaire radarpost) die hem voor een actievoerder van Greenpeace aanzien, met de al even desolate drop-out

Alexandra en met de ex-Meteoman Bertrand, wiens Harley Davidson ze proberen te verkopen. Maar al deze gebeurtenissen staan in feite in het teken van een geestelijke zoektocht naar de zin van leven en liefde in onze 'beschaving' aan het eind van een gewelddadige eeuw.

Een heel vlot leesbare roman, die hier en daar ook tot nadenken stemt.

Hans Koning: *Naar de Noordpool*. Van Gennep, Amsterdam 1993. 219 blz. f 39,50. (FS)

Jenny Marx

In 1814, toen Napoleon de Franse veldtocht verloor, werd de Pruisische aristocrattendochter Jenny von Westphalen geboren in Salzwedel, maar ze groeide op in Trier. Haar vader, een hoge ambtenaar in dit Rijnlandse provinciestadje, was een tolerante liberaal die niet veel op had met de ultrareactionaire politiek van zijn regering. Wel kon hij het goed vinden met z'n buurman, de joodse advocaat en rechter Heinrich Marx. Ook de kinderen van beide families waren dik bevriend: Jenny met Sophie, de oudste zus van de in 1818 geboren Karl Marx, en Karl met Edgar, de jongste broer van Jenny. Baronesse Jenny von Westphalen was op haar achttiende de ster van bals en tuinfeesten en 'het mooiste meisje

van Trier', maar 'grappig was ze ook, spotziek en scherp'. Of, zoals de dichter Heinrich Heine het later in Parijs zou zeggen: 'Sie ist bezaubernd!' Haar onbekookte verlovings met een jonge knap uitzienende officier, die al ras te dom blijkt voor de cultureel goed onderlegde Jenny, herstelt ze snel en vier jaar later verlooft ze zich met de 18-jarige Karl Marx, die inmiddels in Berlijn studeert.

Tot zover een heel summier samenvatting van de eerste twee van de twaalf hoofdstukken van de biografie 'Jenny Marx, of de vrouw van de duivel', die

Françoise Giroud (schrijfster, oud-journaliste en oud-staatssecretaris van vrouwenzaken) vorig jaar in Parijs publiceerde. De Nederlandse vertaling (door Margreet Hirs) verscheen dit voorjaar bij de Prom, die eerder ook Giroud's biografie over de componiste Alma Mahler uitbracht.

Die verlovings van Jenny en Karl zou zeven jaar duren en het aan sluitende huwelijk achtendertig jaar, tot Jenny's dood in 1881. Karl is dan 63, zelf ziek, en de dagelijks langskomende Friedrich Engels slaat de spijker op z'n kop als hij zegt: 'Nu is de Moor ook dood'. Vijftien maanden later overlijdt Karl.

Hoe die intense liefdesverhouding bijna een halve eeuw standhield in dit rusteloze bestaan van armoede, ballingschap (Brussel, Parijs, Londen), politiek radicale schrijverij en voortdurende 'strooptochten' om geld mag een mirakel heten. Trouwens, ze was volstrekt ondenkbaar geweest zonder de nooit aflatende geestelijke en materiële steun van Friedrich Engels, die zich zelfs het vaderschap liet aanleunen van Karl's enige overlevende zoon Frederick Demuth, verwekt bij de dienstbode Lenchen (Helene Demuth). Van Jenny en Karl's zes kinderen overleden er drie heel jong (twee jongens en een meisje). Een journalistieke biografie, waarin Giroud haar waardeoordelen niet voor zich houdt. Françoise Giroud: *Jenny Marx, De Prom, Baarn 1993*. 174 blz. geïll. f 32,50. (FS)

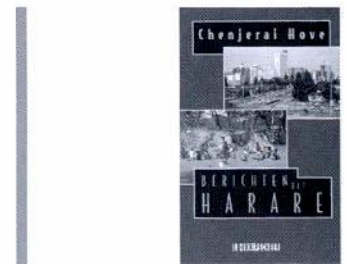
(2) Zimbabwe

Sinds de verschijning van zijn schitterende roman *Beenderen* (In de Knipscheer 1990) is de Zimbabweaanse auteur Chenjerai Hove (1956) hier geen

onbekende meer. En die bekendheid nam nog toe door zijn columns in De Volkskrant, waarvan in april een bundeling verscheen onder de titel 'Berichten uit Harare'. Vertaald door Peter Abspool en met een uitvoerig voorwoord van Jan Kees van de Werk is deze bundel al weer de veertigste titel in de Afrikaanse Bibliotheek.

Momenteel is het "oude land" een symbool van volstrekte dood en aftakeling. Overal liggen karkassen van vee en sterven mensen als slachtoffer van de ergste droogte uit de al eeuwenlang opgetekende geschiedenis van Zimbabwe. (...) "De regering kan geen regen maken," roept vice-president Joshua Nkomo vertwijfeld uit nu de bevolking de regering de schuld gaat geven van de huidige droogte die het land met zijn tien miljoen inwoners in de greep heeft schrijft Hove in de laatste van de 16 columns, getiteld 'Verlaten door de goden'. Het is niet zijn enige trieste constatering, maar wie zou anders verwachten van een hedendaagse Afrikaanse auteur?

Hove's kritische kanttekeningen bij de ontwikkelingen in zijn land en in het bijzonder in de hoofdstad Harare betreffen vele uiteenlopende onderwerpen. Ik noem slechts: de waakhonden en beveiligde tuimurenhandel in het 'eerste wereld-Harare' en de kruiden- en sandalen- (uit atobanden) handel in het 'derde wereld-Harare', de malaria en het analfabetisme, de illegale kroegen en sexshops, het gigantische in-de-rij-staan-probleem, de 'straatkinderen' en de bedelaars, de alomtegenwoordige heksen en geesten, de dronken buschauffeurs, de

voetbal(zuip)clubs, en toenemende verloedering van de Zimbabweaanse samenleving in het algemeen. Toch valt er ook heel wat te lachen in deze bundel en dat zit 'm vaak in het gebruik van volksuitdrukkingen, zoals 'mijn salaris gaat omhoog met de trap, maar de prijzen stijgen met de lift' of 'voorkom een kater, blijf dronken'.

Voor de ontmoeting met de lezer, waarop Hove in zijn nawoord zegt te hopen, bieden zijn columns in elk geval een uitstekend aanknopingspunt.

Chenjerai Hove: *Berichten uit Harare*. In de Knipscheer, Amsterdam 1993. 136 blz. f 25,-. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

